

ПРАВОСЛАВНО

СЛОВО

„Аз съм с вас през всички дни
до свършека на света. Амин.“
(Мат. 28:20).

ОРГАН НА БЪЛГАРСКАТА СТАРОСТИЛНА
ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА

БРОЙ 2
април — юни
год. XIII — 2005 г.

Не имамы иныя поможни, не имамы иныя надежды, рѣзкѣ Тебѣ, Владѣце.
Ты нѣмѣя помози, на Тебѣ надежемь, и Тебѣю хвалимься:
Трои ко ѣсмѣя рѣкѣ, да не постыдимься.

По случай първата годишнина от кончината на приснопамятната игумения Серафима (Ливен)

Триадицкий епископ Фотий

ЖИВОТ В ХРИСТА

Слово, произнесено след панихидата за Матушка игумения Серафима в девическия манастир "Покров на Пресвета Богородица", Княжево, на 5 юни (23 май, ст. ст.) 2005 г.

Ето че измина една година, възлюбени, от преставлението на нашата свидна матушка игумения Серафима. Измина една година от деня, в който ние се лишихме от онова общение с Матушка, което години наред ни хранеше духовно. Едва ли през тия години ние сме оценявали духовното съкровище, което сме получавали от духовното общение с Матушка. Ала сега ние отново имаме възможност да общуваме с нея, обаче в степен, в която сърцата ни през ония изминали години са се разтваряли, за да поемат това съкровище, тоя духовен драгоценен бисер, който тя с толкова любов, усърдие, грижи се стремеше да вложи в нас.

И ето, ние с вас сме се събрали тук, около гроба на Матушка, около гроба, който означава не край, а начало, начало на онзи живот в Христа, който няма край. И благолепието на този гроб, благолепието на тази часовня сякаш отразяват онова неизразимо с човешки мисли и с човешки език благолепие, на което сега се радва Матушка в царството на Христа, нашия Бог.

Един руски православен подвижник от миналото столетие казва: „Християнинът е човек на молитвата. Христовият

ученик е длъжен да живее единствено с Христа. Молитвата ме учи как да мисля, молитвата ме учи какво да говоря, молитвата ме учи как да постъпвам. Но не е достатъчно само да се молиш. Трябва всеки ден да умираш за Христа. И това умирање е живот за християнина. Когато мъчениците умирали, те са вкутали този живот в Христа и за тях той е бил толкова сладък, че са забравяли страданията и самата смърт.“ Ето, тази смърт и този живот в Христа Матушка достигна във висока, препълнена мяра. Какво ни събираше десетилетия наред около нея? Какво ни е събрало сега тук, пак около нея? Нейният живот в Христа. Защото само от този живот в Христа извира истинската любов към ближния, само от този живот в Христа започва пътят, който достига дълбоко в сърцето на ближния, за да го съгрее, да го оживи, да го въодушеви за смърт, разпъване за света и страстите и за живот в Христа, нашия Бог.

И ако у нас неизбежно кълни скръб за това, че не можем вече да общуваме така непосредно с Матушка, както в дните на земния ѝ живот, то тази скръб, ако ние сме наистина християни, би следвало да припламва и да угасва, да се стопява в утехата, която ни дава или може да ни даде истинското общение с Матушка, общението в дух, живот и истина, общението с нея в Христа Спасителя.

Преди малко повече от година на Пасха получих от Матушка последното пасхално яйце. На него бяха изобразени жените мирносици и бяха изписани словата: „Не ридайте прочее“. И тъй, не ридайте, а радвайте се, защото Матушка е с нас, много по-близо до нас, отколкото ние можем да си помислим, можем да си представим. И какво повече да речем? Христос воскрес, наша свидна, незабравима Матушка! Поздравяваме те с Пасха! Не забравяй нас, своите чеда, в несекващата Пасха на Христовото Царство! Амин!

НА КАКВО НИ УЧЕШЕ МАТУШКА (продължение)

Из нейни общи беседи със сестрите на Покровската обител

ДА ПРИДОБИВАЩЕ ЛЮБОВ КЪМ БОГА И КЪМ БЛИЖНИЯ

Господ казва: По това ще познаят всички, че сте Мои ученици, ако любов и имате помежду си (Иоан 14:35). Значи, любовта е главният признак, по който се познават истинските Христови ученици. Спомнете си как един законник, като изкушавал Господа, попитал Го коя е най-голямата заповед в закона и Господ му отговорил: *Възлюби Господа, Бога твоего, с всичкото си сърце, и с всичката си душа, и с всичкия си разум: тази е първа и най-голяма заповед; а втора, подобна ней, е: възлюби ближния си като себе си...* (Мат. 22:36—40). А на Процалната вечеря, преди да тръгне на доброволни страдания и кръстна смърт, Господ Иисус Христос казва на своите ученици: *Ако ме любите, опазете Моите заповеди* (Иоан 14:15) и после им заръчва като завет: *Тази е Моята заповед:*

да любите един другия, както Аз ви възлюбих (Иоан 15:12). Ето колко тясно са свързани тези две заповеди — любовта към Бога и любовта към ближния. Едната не може без другата — двете се събират в едно. Затова който иска да обича Господа от цялото си сърце, той най-напред трябва да обикне своя ближнен.

Господ Иисус Христос е за нас най-великият пример на истинска любов. Помнете, мои гечица, винаги помнете каква непостижима любов е проявил и проявява Господ Иисус Христос към нас. Той е самата възплътена Божествена Любов. *Бог е Любов* (1 Иоан. 4:16). Когато първосъздаденият човек съгрешил, Господ по Своята Божествена правда го наказал, лишил го от рая. Но после, за да го изправи, за да му възвърне благодатта и да го спаси, Той приема

човешко естество, ражда се най-смирено в бедни ясли и понася кръстна смърт, за да изкупи нашите грехове и да ни отвори вратите към Царството небесно. Значи, нашият Творец, нашият Спасител, нашият Изкупител има непостижима за земния ни ум любов към човеците! А на Тайната вечеря Той заръчва, дава ни завет да имаме и ние такава любов помежду си: *Да любите, казва Той, един другия, както аз ви възлюбих* (Иоан. 15:12) — значи не с каква да е любов, а с любов свършена, истинска, одухотворена, любов заради Бога, заради образа Божий, който е в ближния.

Да, ние говорим за Божията любов, искаме да имаме такава любов, но как да ни се запалят сърцата, та да обикнем истински Господа и ближния? Чухме какво казва Господ: *Ако ме любите, опазете Моите заповеди* (Иоан. 14:15). Значи трябва да се стараем за изпълняване заповедите Му. Нашият дядо владица

Серафим, който беше олицетворение на отеческата любов и целият беше изпълнен с любов, често ни напомняше тези думи на Господа. Той много гържеше духовните му чедра да имат дух на смирение и любов. Като говореше за основните заповеди на Господа, дадени в проповедта на планината¹, дядо Серафим обясняваше каква е зависимостта между различните добродетели — смириенето, покаянието, кротостта и другите. Защото при тях има постепенност и те се подпомагат една друга. Смириенето, казваше дядо Владица, е основата, върху която се изграждат всички добродетели, а любовта е техният завършек. Ако няма смирение, добродетелите пропадат, а любовта е, която ги прави свършени и ги обединява помежду им, защото те всички трябва да се вършат от любов към Бога, а тази любов, от своя страна, ги възвисява, одухотворява. Виждате тогава, мои гечица, колко важно нещо е за нас любовта — без нея ние просто не можем да бъдем християни.

Трябва да започнем от малкото

Вече разбрахме, че за да загорят сърцата ни с любов към Господа и ближните, трябва да се научим да изпълняваме заповедите Му. Значи, трябва да насочим вниманието си точно към това. Но откъде и как да започнем?

Трябва да започнем от малкото, то наглед е малко, но всъщност е много важно... Св. Йоан Богослов, гивният, любимият ученик на Господа, в своите послания все говори за любовта и там е написал: *който мрази своя брат, той е човекоубиец* (1 Иоан. 3:15). Значи, ако мразиш някого в мислите си, макар на дело да не му правиш зло, пред Бога ти си вече човекоубиец. Обаче, за да се стигне до такава омраза, което е много тежко състояние на душата, обикновено се започва от нещо малко. Например от някакво малко недоброжелателство, неприязън, която се е появила в теб,

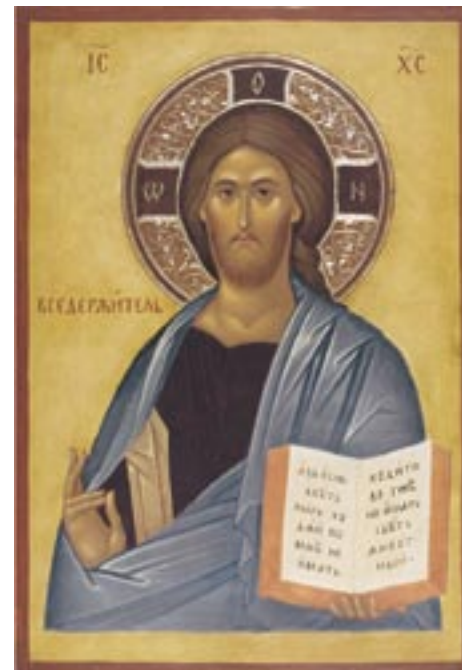
а ти изобщо не си ѝ обърнал внимание. Обиди те някой, любовта ти към тоя човек веднага изчезва и идва малко недоброжелателство, а може и по-голямо, когато повечко те обидят. Защото при нашето преголямо самолюбие ние „законно“ си позволяваме и разгразнение, и осъдителни помисли, и недобри чувства, и недоброжелателство, и завист, и какво ли още не... Появило се, минало, заминало и ние даже сме забравили... У нас това се смята за нещо нормално. Но, мои гечица, нормално ли е наистина това? Знайте, че ако искате да придобиете любов, то щом се появи дори най-малко недоброжелателство, трябва веднага, от самото начало да започнете с него голяма борба. Това важи за всички страсти и е от огромно значение борбата да се започва от самия миг на нападението. Ако започнеш веднага, Господ помага. А ако съзволити веднъж, гваж и пускаш в сърцето си бесовските помисли, след това злото вече много по-трудно се изкоренява.

Защото, когато мислиш и вършиш добро, придобиваш навик в доброто, а когато мислиш и вършиш зло, придобиваш навик в злото и то се вкоренява в теб, образува се страст. А

борбата с нея е вече много, много по-трудна... Когато приема често лоши помисли, човек греша, греша и душата му се поврежда, придобива греховно разположение и после човекът иска да спре, а не може, няма сили, става роб на греха — дяволът вече си е направил пътечка към сърцето му, лесно, лесно се промъква там и пуска отровните си стрели. Тогава вече са необходими много сълзи, много молитви и труд, за да се привлече Божията помощ и Господ да те избави от страстта.

И затова когато, не дай Боже, в нас се появи нелюбов към някого или недобри мисли и чувства, нека ви бъде като закон: „Не мога да легна да спя, докато не очистя нечистото си сърце!“ Помнете: не бива да лягате да спите, мои мили гечица, докато злобата не се махне от сърцето ви! А за да се унищожи тази злоба, първо трябва да умолявате за помощ Господа. Молитвата към Господа е най-силното средство за прогонване на бесовете и за очистване на сърцето. Молете Господа за помощ, за помощ и прошка, защото, щом сте приели такива мисли и чувства, вие сте съгрешили пред Него.

После, непременно се помолете и за тази, срещу която се е надигнало лошото чувство: „Господи, помилуй моята сестра и заради нейните свети молитви, помилуй и мене, грешната!“ Това много, много помага, защото с тая молитва ти насилваш себе си да проявиш любов към обиделия те, все едно насилваш се да изпълниш Божията заповед и правиш обратното на онова, което ти внушава дяволът. А това обезсилва дявола. Винаги трябва да постъпваме противно на неговите внушения, защото той внушава само зло и зло. Например, той ще ти нашепне: „Я вземи, че ѝ наговори, каквото заслужава, да разбере най-после колко струва, да не си въобразява много!“ А ти точно обратното направи — замълчи си, нито една лоша дума не казвай и поискай прошка. Защото при всяко сблъскване непременно трябва да искате прошка от съответната сестра. Това да е за вас неизменно правило. Ако пък е нямало сблъскване помежду ви, а само се е

появило в теб лошо чувство, то умолявай Господа: „Господи, помилуй ме, очисти сърцето ми, не искам да имам такива лоши чувства към своята сестра!“

И още — трябва винаги да обвиняваме себе си! Когато има някакво сблъскване, Господ го е допуснал, та човек да се покае и да се вразуми. Дори когато ти се струва, че съвсем не си виновен, трябва да знаеш, че Господ заради нещо друго ти го праща, а не е дошло току-така, случайно. И веднага трябва да почувствуваш вина. Ето това чувство на вина е нещо крайно необходимо. Когато почувствуваш вина, това полага начало на покаянието. Знай: щом са те споходили „незаслужени“ неприятности, значи Господ те чисти от някакви предишни грехове. И даже да не си спомняш за какъв забравен грях ти се е случило това, веднага си кажи: „Господи, Ти ме наказваш за моите грехове. Господи, прости ми,

Господи, очисти ме!...“ Има ли го това покаяно чувство, ще видите как веднага благодатта ще се докосне до сърцето ви. Затова е от голямо значение да се чувствуваме виновни и в никакъв случай да не допускаме лоши чувства към другите. Ако имаш лоши чувства, ти си престъпник, а пък ако имаш и „доказателства“, че другият е виновен, то ти си още по-голям престъпник — не само че не чистиш сърцето си и не го следиш, ами даже ей-така отваряш сърцето си за дявола.

Помнете този закон: винаги аз съм виновна и само аз съм виновна! Всяка за себе си да мисли и да чувствува, че тя е виновна, че тя е сбъркала, че сигурно тя нещо лошо е направила и с това е предизвикала другата. Чувството за вина винаги ни приближава до Господа². А ние нека се стремим да бъдем близо до Него. Но на първо място трябва да се смиряваме, защото нашият духовен баща, дядо владица Серафим, беше много смирен, а ние сме негови родни

2. Разбира се, тук става дума за здравето духовно-нравствено чувство за вина, което поражда покаяние пред Бога, а не за болезненото чувство на свръх-вина, изпитвано при някои видове депресивни състояния и водещо до униние и отчаяние.

1. Вж. Евангелие според Матей — 5, 6 и 7 глави.

геца. А щом сме негови родни геца, трябва да приличаме на него. Съгласни ли сте? Е, това е малко трудно, но пък е нужно. Смирени хора трябва да станем. Трябва всичко скромно да вършим, да не се обаждаме, да не командваме, всичко да правим тихо, незабележимо и като пред Господа.

Върши делата на любовта

Любовта към ближния обаче не идва така лесно, а трябва да се развива! И тука вече за нас става много трудно, защото у нас има един голям духовен мързел: в градината хвърчим, за какви ли не земни работи тичаме, а тука — съвсем ни няма. А светите отци казват така: „Ако нямаш любов, върши дела на любовта и ще придобиеш любов.“ Значи, трябва да се трудим, да се упражняваме. Някой ще си помисли — дела на любовта, значи сигурно трябва да правим някакви много велики дела. Пази Боже да си помислим такова нещо! Такова нещо може да ти внушава само дяволът. Какво тогава трябва да правим ние? Ами най-обикновени неща. Например, не ти се иска да послужиш на някоя своя сестра — егоисти сме, а ти се насилд, отиди и ѝ послужи; виждаш, че ѝ е трудно — веднага ѝ помогни; виждаш, че е разстроена — утеши я; ако поиска да прочете някоя книга, която и ти желаеш, веднага с радост ѝ я отстъпи, и то така, от все сърце, а не с крива физиономия. Една на друга винаги си отстъпвайте — това е истинска проява на любов: да пожертвуваш своето удобство, своето желание, своето спокойствие. Винаги предпочитайте да е по-удобно на другия, да се даде по-хубавото на другия... Но така ли постъпваме ние? Виждаме някого разстроен и бързаем да му кажем и ние нещо, та съвсем да го разстроим. Знай: ако не можеш да утетиши човека, поне си замълчи и се помоли за него, а не наливай още масло в огъня... В такива случаи дядо владика Серафим напомняше думите на св. Антоний Велики: „Който огорчава ближния, е подобен на дявола, а който го утешава, е подобен на ангел“. Помислете си какви сме тогава ние.

Или случи се друго: подарят обувки или грешка, и всеки поглежда дали няма да му ги дадат на него, особено ако са по-лекички, по-удобни... Даже изведнъж ставаме „естети“ — искаме да е „хубаво“. А би трябвало точно обратното — за себе си да искаш по-лошото, по-неудобното, по-грозното, а хубавото да

оставяш за другия. Това „На мене! На мене!“ Боже пази да го има при вас. Който иска да придобие любов, трябва да маха това нещо далече от себе си. Ако наистина тази вещь ти е нужна и няма да ти навреди на душата, Господ ще внуши на сестрата, която раздава, да ти я даде. Но хайде да кажем, че ти си немошна (а ние всички сме такива) и нямаш толкова силна вяра в Божия промисъл. Тогава можеш със скромен глас да помолиш: „Ако тази грешка не трябва на друга сестра, то аз имам нужда от нея, но моля първо да се задоволи нуждата на другите“. И ако я получиш, благодари на Бога, ако ли не я получиш, не се огорчавай, не се сърди, а пак благодари на Бога, защото Той те лекува от земните ти пристрастия.

Да се пазим от земни пристрастия

Помнете ли как блаженият Доситей, когато имал послушание да се грижи за болните, видял, че в манастира са донесли един много красив нож и помолил абба Доротея да му го даде, разбира се, не лично за него, а за нуждите на болницата. И какво му казал тогава абба Доротея: „Доситее, нима ти искаш да станеш раб на този нож, а не раб на Бога?“ След тези думи блаженият Доситей никога не се докосвал до ножа, така бил послушен той към своя старец и така се пазел от земното пристрастие.

На това някой ще каже: „Матушка, нима може една бездушна вещь толкова да ти навреди на душата?“ Пък аз ще ти кажа: може да ти навреди, а ти даже съвсем да не забележиш това! Ще ти навреди, когато в теб се образува дори малко пристрастие към нея. Тогава, много хитро, както само дяволът умее да го прави, това пристрастие почва да измества Господа от сърцето ти. Е, може да не Го изместим съвсем, защото тогава ще се усетим и ще разберем кой седи зад цялата тая работа. Но ще Го измести някъде по в ъгъла — на второ, трето, а може и на десето място. На първо място там обикновено стои нашата „любима“ страст — самолюбието, с което ние никак не искаме да се разделим, пазим си го като галено чедо. На второ място ще се промъкне като крадец тази вещь, която толкова много сме я искали; след нея вече съвсем „законно“ и нашироко се е разположило нашето „любимо“ послушание; после, кой знай откъде, се е вмъкнал даже някакъв компютър, и още нещо,

и още нещо... И ние цял ден с тези неща може да се занимаваме: ту ще си побеседваме със самолюбието, ту ще си помислим: „Ами дали пък тази хубава грешка не трябваше първо малко да се поузбере или да се проветри; само че ако я сложа да се проветри, дали някой няма да ми я смачка...“; после някакви планове за работата си ще правим и така ще скачаме от едно на друго... И току-виж цялото си сърце сме го запълнили със земни пристрастия и грижи, а някъде съвсем, съвсем накрая сме оставили малко местенце за Господа. И ти става тъжно-тъжно — направо ти се иска да седнеш и да заплачеш. Защото нашето сърце трябва изцяло да принадлежи на Господа. Господ обича го „ревност“ човека — така пише в Свещеното Писание. Той е създал човека за небесното, за рая, дал е на човека най-дивния дар — да може да общува със Самия Него. И понеже го обича толкова много, Той не иска да го остави да погине в ада. Затова, като знае, че нещо ще му навреди на душата, Той не му го дава и не му го дава — а Господ знае най-добре, защото е Сърцеведец. Ние обаче мислим, че сме много умни и почваме да задаваме въпроси: „Ама защо така?“ И не само питаем, ами като малки деца (нали сте виждали как тропат с краче?) почваме и ние да тропаме и да викаме: „Дай! Дай!“ Но Господ ни обича повече, отколкото ние обичаме самите себе си, и не ни го дава. Тогава, ако сме малко помисли, ще си припомним какво е направил Той за нашето спасение и колко е велика Неговата любов към нас и ще си кажем: „Щом Господ не ми дава това нещо, значи то не е полезно за безсмъртната ми душа!“ И вместо да роптаем, ще се покорим на Господа с пълна вяра в Неговия промисъл и ще се захванем едно по едно да изхвърляме от себе си земните пристрастия, за да отворим широко сърцето си само за Господа и Той да влезе там. Това ви го говоря, мои мили дечица, по повод на една най-обикновена грешка, казвам ви го дори малко на шега, за да го запомните по-лесно, но вие сте хора разумни — вземете и го сложете в сърцето си и после в живота го прилагайте.

Постъпвай винаги по съвест

Ние с вас трябва да се научим да бъдем по-бдителни във всичко. Да придобиваме чувството, че постоянно сме пред Господа и да ходим пред Него — внимателно, като на пръсти. Ако постъпваме така, Господ ще види нашето старание, ще изпрати Своята благодат и работата малко ще потръгне. Но тогава трябва да бъдем още по-внимателни. Защото Господ, като помогне, после гледа какво става в сърцето. Ако там се появи тщеславие или даже само малко самочуствие, самоговорство, ако между другото някъде се похвалим, изтъкнем себе си, тогава Господ си взема обратно помощта. Понеже Той е проявил милост към нас и ни е помогнал, а ние сме побързали и това да оцапаме. Защото всяко добро нещо, ако не се направи тайно и скромно, се разваля, оцапва се. Господ ни е заръчал и молитвата да е тайна, и милостинята да е тайна, и всяко добро да се върши не на показ. Знаете, че без Господа ние нищо добро не можем да направим. Тогава за какво да се тщеславим, за какво да се изтъкваме? Това е все едно от Божието да откраднем и да го припишем на себе си. Само че има една Божия заповед — да не се краде, и като направим така, ние с вас ставаме направо престъпници за затвора и ако искаме да не влезем там, трябва повечко да внимаваме.

Затова, мои дечица, щом почувствуваме, че Господ се отдръпва и сърцето ни изстива, веднага трябва да се замислим с какво сме съгрешили и да погледнем дълбоко в съвестта си. Защото тя е в нас Божият глас, дадена ни е от Бога да ни ръководи и ние трябва повечко да се вслушваме в нея. Тя постоянно ни подсеца, спира, укорява, ако разбира се не сме я затрупали с куп боклуци — нашите неразчислени грехове. Защото ние можем и това да направим. А може и друго — когато съвестта ни подсказва нещо, но ние не я послушаме, като постъпваме така веднъж, два и много пъти, тогава тя почва вече по-тихо да говори, а накрая я чуваме само едвам-едвам... Случва се и така: като направим нещо лошо, тя веднага

ни упреква, а ние ѝ възразяваме, спорим: „Не, не е както ти казваш, ами е така и така.“ Значи, имаме си „своє“ мнение; то всъщност даже не е наше, а е на бесовете — съединяваме се с тях, но те винаги ни лъжат. Но съвестта пак тихо-тихо ще ни подскаже — не смее силно да се обажда, защото ние я тероризираме и тя е притъпена, но въпреки всичко, колкото и да е притъпена, тя пак тихичко ще ни каже: „Е, не е хубаво това, дето го правиш!“ И тогава ние трябва да се вслушаме в тоя тих глас и да си кажем: „Съвестта ми казва истината, а ти, проклет бяс, махай се от тук! И всички твои доказателства, и цялата ти логика, и всичките ти „научни“ съображения нищо не струват!“ Защото бесът много обича да търгува с логиката и да лъже с нея глупаците, които толкова ѝ вярват.

Затова, мои дечица, трябва много да си пазим съвестта. Дядо владица Серафим казваше: „Что бы ты ни делала, всегда поступай по совести. (Каквото и да правиш, винаги постъпвай по съвест.)“ И щом съвестта ни подскаже нещо, веднага трябва да я послушаме. А когато, въпреки че тя ни възпира, направим противното, това е много лошо за нас. За такива случаи дядо Владика казваше: „Нет ничего страшнее греха, совершаемого дерзновенною рукою, т.е. сознавать, что грешно и несмотря на это грешить. (Няма нищо по-страшно от гръзко извършването грех, т.е. да съзнаваш, че нещо е грешно, и въпреки това да го правиш.)“ Ако се научим така да слушаме съвестта си, тя ще почне по-ясно да ни говори и мъглата в нашата оцапана душа ще почне полека да се отдръпва. А иначе ние се движим като в някаква мъгла.

Трябва да научим и друго — всяка вечер да разчистваме съвестта си. Как? Като свършим всичко, да застанем пред Господа и да я изпитаме какво ще ни каже тя за изминалия ден. Някой ще си помисли: ама аз нямам време за такова нещо — вечер трябва и кандилата да паля, и имената да запиша, пък и правило да чета. Но да знаете, мои дечица, че когато през деня човек следи себе си, вечер не е нужно много време за тая работа. Ако съвестта ти е жива, ако не си я притъпил, тя веднага всичко ще ти припомни: „Тук се раздраних на тази сестра, тук осъдих, тук грубо говорих, поусках прошка, но не от сърце; после имаше един спор и аз настоявах на своето, а после даже малко лукавство проявих и неискрено

казах...“ И като си помислиш колко много си грешил, трябва дълбоко да се съкрушиш от постоянната си лошотия и от сърце да въздъхнеш: „Господи, и тоя ден толкова много Те наскърбих! Господи, прости ми! Помилуй ме, Господи, и очисти гнусното ми сърце, искам то да бъде само Твое!“ И да направим няколко покаяни поклона. Така, ако всеки ден изпитваш съвестта си, тя ще почне все повече да ти помага — веднага ще ти посочва къде се е скрил престъпникът, а ти трябва само да го хващаш и да го изхвърляш навън.

Но особено много трябва да пазим своята съвест спрямо ближните — спасението ни в най-голяма степен зависи от нашето отношение към тях. На Страшния съд нашата вечна участ ще се реши от това дали сме имали любов към Господа и към ближните. Присъдата ще произнесе Сам Спасителят Господ Иисус Христос, но нашият страшен изобличител ще бъде не друг, а собствената ни съвест. Там тя ще разкрие пред цялата вселена онова, в което сме я потъпквали през целия си живот. Затова, докато е време, да вършим делата на любовта и да се помиряваме във всичко със съвестта си. А това ще стане, ако винаги следваме Божиите заповеди, защото точно към това ни подканва верният глас на съвестта. Да, ние сами нищо не можем, нашите сили са нищожни, но ако се смиряваме, ако постоянно умоляваме Господа и се каем всякога за греховете си, тогава можем да се надяваме на Божията милост над нас.

Архимандрит Юстин (Попович)

ЖИТИЯТА НА СВЕТЦИТЕ

Дото изването на Господа Христа в нашия земен свят, ние, човеците, сме имали истинско знание единствено за смъртта, и смъртта — за нас. Всичко, що е човешко, е било пропито, обладано и завладяно от смъртта. Смъртта ни е била по-близка от нас самите и по-истинска от нас самите, и по-силна, несравнимо по-силна от всеки човек поотделно и от всички хора, взети заедно. Земята е била ужасяваща тъмница на смъртта, а ние човеците — безпомощни нейни роби (срв. Евр. 2:14-15). Единствено с Богочовека Христа „се яви живот“, „живот вечен“ се яви на нас, безнадеждните смъртници, на нас, клетите роби на смъртта (срв. I Иоан. 1:2). И този „вечен живот“ ние, човеците, „сме видели с очите си и ръцете ни са го попинали“ (срв. I Иоан. 1:1); и ние, християните, на всички „възвестяваме вечния живот“ (срв. I Иоан. 1:2). Понеже, живеейки в общение с Господа Христа, ние живеем вечен живот още тук, на земята (срв. I Иоан. 1:3). От личен опит знаем: Иисус Христос е истински Бог и живот вечен (I Иоан. 5:20). Той затова и дойде на света: да ни покаже истинския Бог и в Него — живот вечен (срв. I Иоан. 5:11). В това, единствено в това се състои истинското и същинско човеколюбие: *дето Бог проводи в света Своя Единороден Син, за да бъде живи чрез Него* (I Иоан. 4:9) — и чрез Него да имаме живот вечен. Затова, *който има Сина Божий, има тоя живот; който няма Сина Божий, няма тоя живот* (I Иоан. 5:12) и цял е в смъртта. Именно животът в единия истинен Бог и Господ Иисус Христос е единственият истински наш живот, защото е цял вечен, цял по-силен от смъртта. Мигар може да се нарече живот животът, що е разрезан от смърт и който завършва със смърт? Както не е мед медът, примесен с отрова,

която малко по малко превръща в отрова всичкият мед, тъй не е живот и оня живот, който свършва със смърт.

Човеколюбието на Господа няма край. Понеже за да придобием вечния живот, който е у Него, и да живеем чрез Него, от нас не се изисква нито ученост, нито слава, нито богатство, нито нещо, което някой от нас не притежава, но само това, което всеки от нас може да има. И какво е то? Вярва в Господа Христа. Затова и Той, единичният Човеколюбец, е явил на човешкия род това чудно благовестие: *Бог толкоз обикна света, че отдаде Своя Единороден Син, та всякой, който вярва в Него, да не погине, а да има живот вечен. Който вярва в Сина, има живот вечен* (Иоан. 3:16, 36). Като един истински Бог, даруващ на човеците онова, което никога от ангелите и човеците не може да им даде, Господ Христос единствен в човешкия род е имал и смелостта, и правото да каже: *Истина, истина ви казвам: който вярва в Мене, има живот вечен* (Иоан. 6:47) и още тук, на земята, *е минал от смърт към живот* (Иоан. 5:24).

Вярата в Господа Христа съединява човека с вечния Господ, който според мярката на тая вяра влива в душата на човека вечен живот, та и той се усеца и съзнава вечен. И то в толкова по-голяма степен, колкото човек живее според тая вяра, която чрез благодатните Божии сили постепенно осветява неговата душа, сърце, съвест, цялото му съществуване. Съразмерно с вярата на човека расте и осветяването на човешката природа. И колкото е по-свят човек, толкова по-крепко и по-живо в него е и усецането за лично безсмъртие и съзнанието за собствената и на всички останали човеци вечност. Действително, човек започва своя истински живот с вярата си в

Господа Христа, чрез която предава цялата си душа, цялото си сърце, целия си ум, цялата си сила на Господа Христа, и Той постепенно ги освежава, преобразява, обожава. И чрез това освежаване и преображение и обожение разлива в него благодатни Божи сили, които му дават всемогъщо усещане и съзнание за лично безсмъртие и лична вечност. И пълна истина е: нашият живот е живот готолова, доколкото е в Христа. А доколко е в Христа той явява чрез светостта си: колкото по-свят е един живот, толкова е той по-безсмъртен и по-вечен. От противоположната страна стои смъртта. Що е смърт? Смъртта е грехът, достигнал зрялост. А съзреният грях е откъснатостта от Бога, единствено у Когото е животът и изборът на живота. Евангелска, Божия е истината: светостта е живот, а греховността е смърт. Благодатието е живот, безбожието е смърт. Вярата е живот, неверието е смърт. Бог е живот, дяволът е смърт. Смъртта е отделяне от Бога, а животът — връщане при Бога и живот в Бога. Вярата именно е оживяване на душата от мъртвостта, тя е възкресение на душата от мъртвите: *мъртъв бе и оживя* (Лука 15:24). Това възкресение на душата от мъртвите човек е преживял за пръв път в лицето на Богочовека Христа и непрестанно го преживява в светата Негова Църква, защото Той цял е в нея и дава Себе Си на верните чрез светите Тайни и светите добродетели. Където е Той, там няма вече смърт; там вече са преминали от смърт към живот; там вече се живее вечен живот. С възкресението на Христа ние празнуваме умъртвяването на смъртта, началото на нов, вечен живот.

Именно от възкресението на Спасителя започва истинският живот на земята, понеже този живот не свършва със смъртта. Без Христовото възкресение човешкият живот не е нищо друго, освен едно бавно умирање, което най-накрая неминуемо завършва със смърт. Същинският, истинският живот е оня живот, който не свършва със смърт. А такъв живот е станал възможен на земята единствено благодарение на възкресението на Богочовека Господа Христа. Животът е истински живот единствено чрез Бога. Защото това е свят живот и поради това — живот безсмъртен. Както в греха е смъртта, тъй и в светостта е безсмъртието. Само с вяра във възкръсналия Господ Христос човек преживява най-съдбоносното чудо на своето

съществуване: преминаването от смъртта към безсмъртието, от преходността към вечността, от ада към райа. Само тогава човек намира себе си, своята истинска, вечна същност: *Изгубен беше и се намери* (Лука 15:24), защото *мъртъв беше, и оживя*.

Какво са християните? Християните са христоносци и по такъв начин — носители и обладатели на вечен живот. И те са такива според мярката на своята вяра и според мярката на светостта, идеята от тази вяра. Светците са най-съвършените християни, понеже в най-голяма мяра са се осветили чрез подвизи на светата вяра във възкръсналия и вечноживия Господ Иисус. Същност, те са единствените истински безсмъртници в човешкия род, понеже с цялото си същество живеят във възкръсналия и заради възкръсналия Господ Христос и над тях никаква смърт няма власт. Техният живот е изцяло от Господа Христа и затуй е цял христороживот. И мисълта им е христомисъл, и чувствата им са христочувства. Всичко тяхно е първо Христово, и чак тогава тяхно. Ако е душата им — тя е първо Христова, и тогава тяхна; ако е съвестта им, тя е първо Христова, а сетне тяхна; ако е животът им, той е първо Христов, и тогава техен. Тях ги няма, но в тях всичко и във всичко е Господ Христос.

Затова и „Житията на светците“ не са нищо друго, освен животът на Господа Христа, подновен във всеки светец в по-голяма или по-малка мяра, в един или друг облик. Или по-точно: това е животът на Господа Христа, продължен чрез светците. Животът на възплътилния се Бог-Слово, на Богочовека Иисуса Христа, Който затова и стана Човек, та като човек да ни даде и предаде Своя божествен живот и като Бог, чрез Своя живот, да освети, обезсмърти и направи вечен, нашия човешки живот на земята. *Защото както освещаващият, тъй и освещаваните, всички са от Едного* (Евр. 2:11). Това е направил възможно и осъществимо в човешкия свят Господ Христос, откак е станал Човек, съпричастник на нашето човешко естество, на нашата плът и кръв, и по такъв начин е станал брат на човеците, брат по плът и кръв (срв. Евр. 2:14,17). Ставайки Човек, но оставайки и Бог, Богочовекът е водил свят, безгрешен, богочовешки живот на земята; със Своя живот, смърт и възкресение Той е поразил дявола и неговата власт на смъртта, и чрез това е дал и не престава да дава благодатни сили на всички,

които вярват в Него, за да поразяват и те дявола и всяка смърт, и всяко изкушение (срв. Евр. 2:14, 15, 18). Този богочовешки живот е цял в Богочовешкото Христово тяло — в Църквата, и непрестанно се преживява в Църквата като земно-небесна цялост, и от отделните ѝ членове според мярката на тяхната вяра. Животът на светците — това е наистина животът на Богочовека Христа, преливащ в Неговите следовници и живян от тях в Неговата Църква. Защото и най-малката частица от този живот навеки е непосредствено от Него, тъй като Той е животът (срв. Иоан. 14:6; 1:4), животът безконечен и безграничен, и вечен, който чрез Своята божествена сила побеждава всяка смърт и възкресява от всяка смърт. Според всеистинното благовестие на Всеистинния: *Аз съм възкресението и животът* (Иоан. 11:25). Чудният Господ, Който цял е възкресение и живот, с цялото Си същество е в Своята Църква като богочовешка реалност. И затова дълговечността на тая реалност е без край. Неговият живот продължава през всички векове; всеки християнин е сътелесник Христов (срв. Еф. 3:6) и е християнин благодарение на това, че живее чрез богочовешкия живот на тялото Христово като негова органична клетка.

Кой е християнинът? Християнинът е човек, който живее чрез Христа и в Христа. Светото Божие Евангелие божествено повелява: *живейте достойно за Бога* (Кол. 1:10), за Бога, Който се възплъти и като Богочовек остана цял в Своята Църква, Която чрез Него живее и вечно пребъдва. А човек живее „достойно за Бога“, когато живее според Христовото Евангелие. Затова е естествена и тази божествена заповед на светото Евангелие: *живейте достойно за Христовото благовестие* (Фил. 1:27). Живот според Евангелието, свят живот, божествен живот — ето това е естественият и нормален живот за християните. Защото по своето призвание християните са свети. Тази блага вест и заповед звъни като камбана из цялото благовестие на Новия Завет (срв. 1 Сол. 4:3, 7; Рим. 1:7; 1 Кор. 1:2; Еф. 1:1, 18; 2:19; 5:3; 6:18; Филп. 1:1; 4:21, 22; Кол. 1:2, 4, 12, 22, 26; 1 Сол. 3:13; 5:27; 2 Тим. 1:9; Евр. 3:1; 6:10; 13:34; Иуд. 1:3). Да станем свети изцяло: и по душа, и по тяло — това е нашето призвание (срв. 1 Сол. 5:22-23). Това е не чудо, а норма, правило на вярата, логика и природа на евангелската вяра. Ясна и преясна е заповедта на Христовото Евангелие: *по примера на призовалия вас Светия и вие сами бъдете*

свети във всички постъпки (1 Петр. 1:15). А това означава: според Христа = Светият, Който, като се възплъти и стана човек, показва в Себе Си съвършено свят живот, такъв именно повелява и на човеците: *бъдете свети, понеже Аз съм свет* (1 Петр. 1:16). Да заповядва това Той има право, понеже ставайки Човек, чрез Себе Си като Свят дава и на човеците всички божествени сили, потребни им за свят и благочестив живот на тоя свят (срв. 2 Петр. 1:3). Именно съединявайки се духовно и благодатно чрез вярата със Светия — с Господа Христа, християните получават от Него свети сили да водят свят живот.

Живеейки чрез Христа светците и вършат делата Христови, понеже чрез Него те стават не само силни, но и всесилни: *Всичко мога чрез Иисуса Христа, Който ме укрепява* (срв. „Който ми дава сили“, Фил. 4:13). И в тях ясно се огледотворява истината на Всеистинния, че ония, които вярват в Него, ще вършат Неговите дела и по-големи от тях: *Истина, истина ви казвам: който вярва в Мене, делата, що Аз върша, и той ще върши, и по-големи от тях ще върши* (Иоан. 14:12). И наистина: сянката на св. ап. Петър изцелява; св. Марк Трачески с една дума мести планина и я връща на мястото ѝ... Когато Бог стана човек, тогава и божественият живот стана живот човешки, и силата Божия стана сила човешка, и истината Божия стана истина човешка, и правдата Божия стана правда човешка: всичко Божие стана и човешко.

Какво са „Деянията апостолски“? Христовите дела, които св. апостоли извършваха чрез силата Христова или нещо повече от това: извършваше ги Христос, Който е в тях и действа чрез тях. А животът на апостолите какво е? Живеене на живота Христов, който в Църквата преминава у всички верни последователи на Христа и продължава у тях с помощта на светите Тайни и светите добродетели.

А „Житията на светците“ какво са? Нищо друго, освен своего рода продължение на „Деяния апостолски“. В тях е същото Евангелие, същият живот, същата истина, същата правда, същата любов, същата вяра, същата вечност, същата сила свине (срв. Деян. 1:8), същият Бог и Господ. Понеже *Иисус Христос е същият вчера, и днес, и вовеки* (Евр. 13:8): същият за всички човеци от всички времена, раздаващ същите дарове и същите божествени сили на всички, които вярват в Него. Именно това продължаване на

всички животворни Божи сили в Христовата Църква векове наред и от поколение на поколение съставлява живота Свето Предание. Това Свето Предание продължава, без да се прекъсне, като благодатен живот у всички християни, у които чрез светите Тайни и светите добродетели чрез Своята благодат живее Господ Христос, Който цял е в Своята Църква и поради това тя е Негова пълнота — пълнота на Тогова, Който изпълня всичко във всичко (Еф. 1:23). А Богочовекът Господ Христос е всесъвършена пълнота на Божеството: понеже в Него телесно обитава всичката пълнота на Божеството (Кол. 2:9). Християните пък са длъжни с помощта на светите Тайни и светите добродетели да се изпълват във всичката пълнота Божия (Еф. 3:19). Именно „Житията на светците“ показват нагледно тези изпълнени с Христа Бога личности, тези христоносни личности, тези свети личности, в които се пази и чрез които се пренася Светото Предание на тоя свят и благодатен живот, пази се и се предава чрез светоевангелски живот. Защото „Житията на светците“ — туй са свети евангелски истини, чрез благодат и подвизи преведени [на езика] на нашия човешки живот. Няма евангелска истина, която да не може да се претвори в човешки живот. Те всички са донесени от Христа Бога само заради това — да станат наш живот, наша действителност, наша собственост, наша радост. А светците, всички до един, преживяват тези божествени истини като същност на своя живот и същина на своето битие. Оттук „Житията на светците“ са доказателство и свидетелство, че нашият произход е от небето; че ние сме не от този, а от другия свят; че човекът е истински човек само с Бога; че на земята се живее чрез небето; че нашето живелище е на небесата (Фил. 3:20); че нашата задача е да станем небесни, като се храним с небесния Хляб, слязъл на земята (срв. Иоан. 6:33, 35, 51), и то слязъл, за да ни храни с вечната Божия истина, с вечното Божие добро, с вечната Божия правда, с вечната Божия любов, с вечния Божий живот чрез светото Причастие, чрез живеенето в единия истинен Бог и Господ Иисус Христос (срв. Иоан. 6:50-51, 53, 57). Иначе казано: нашето звание е да се изпълним с Господа Христа, с Неговите божествени и животворни сили, да се възхристовим и охристовим. Трудно ли се над това — вече си на небето, макар и да ходиш по земята; вече си цял в Бога, дори съществуването ти да

е останало в ограниченията на човешката природа. Охристовявайки се, човек награвта себе си — човека, чрез Бога, чрез Богочовека, у Когото именно е даден съвършеният образец на истински, истинен, пълен, боголик човек; дадени са и божествените, всепобедни сили, с помощта на които човек се издига над всеки грях, над всяка смърт, над всеки ад; и то чрез Църквата и в Църквата, която не могат надви и всички адови сили, защото в нея е целият чуден Богочовек Господ Христос с всички Свои Божествени сили, истини, реалности, съвършенства, живот и вечност.

„Житията на светците“ са свети свидетелства за чудотворната сила на нашия Господ Иисус Христос. Наистина, те са свидетелства за светите гения апостолски, само че продължени векове след тях. Та и сами светците не са друго, освен свети свидетели, също като светите апостоли, които са първите свидетели. На кое? На Богочовека Господа Христа — на Разпнатия, Възкръсналия, Възнеслия се и Вечноживия; на Неговото всепобедно Евангелие, което непрестанно се пише чрез нашите светоевангелски дела от поколение за поколение; защото Господ Христос, Който вовеки е същият, непрестанно чудотвори със същата Божествена сила в Своите свети свидетели. Светите апостоли са първите свети свидетели на Господа Иисуса и Неговото богочовешко домостроителство за спасението на света; а житията им са живи и безсмъртни свидетелства за Спасителството Евангелие като нов живот — живот благодатен, свят, божествен, богочовешки и затуй навеки чудотворен — чудотворен и истински, също както чудотворен и истински е и самият живот на Спасителя.

А християните? Християните са люде, чрез които от поколение на поколение до края на света продължава светият богочовешки живот на Христа и всички те съставляват едно тяло — тялото Христово = Църквата. Те са сътелесници Христови и членове помежду си. Потекъл е потокът на безсмъртния божествен живот и не престава да тече от Господа Христа и чрез него християните влизат във вечния живот. Християните — те са Евангелието Христово, продължаващо през всички векове на човешкия род. В „Житията на светците“ всичко е тъй обикновено — както е в Светото Евангелие, ала всичко е и тъй необикновено — както е в Светото Евангелие. Но и едното, и другото са безпримерно истинни

Архимандрит Юстин в работния си кабинет в манастира „Челце“, 1976 г.

и реални. И то истинни и действителни със същата богочовешка истинност и със същата богочовешка реалност. И са засвидетелствувани чрез същата света сила, божествена и човешка: божествена — по всесъвършен начин, и човешка — отново по всесъвършен начин.

„Житията на светците“? — Ето ни на небето, понеже земята се превръща в небе благодарение на Божиите светци. Ето ни сред ангели в плът, сред Христоносци. А гдето са те, там, в тях е и целият Господ — и с тях, и всред тях. Там са цялата вечна Божия истина и цялата вечна Божия правда, и цялата вечна Божия любов, и целият вечен Божий живот.

„Житията на светците“? — Ето ни в рай, гдето буyno расте всичко, що е божествено, свято, безсмъртно, вечно, праведно, истинно, евангелско. Защото у всекиго от светците чрез кръста е процъфтявало дървото на вечния, божествения, безсмъртния живот и е родило много плод. А кръстът въвежда в рай — въвежда ни и нас подир разбойника, който пръв след Всесветия Божествен Кръстоносец, Господа Христа, е влязъл в рай — за да имаме смелостта да го сторим и ние, влязъл е тъкмо чрез кръста на покаянието.

„Житията на светците“? — Ето ни във вечността: времето вече не съществува, защото у Божиите светци царува и владее вечната Божия истина, вечната Божия правда, вечната Божия любов, вечният Божий живот. И смърт няма вече в тях, тъй като цялото им съществуване е преизпълнено от възкресяващите божествени сили на възкръсналия Господ Иисус, единствения Победител на смъртта, на всяка смърт във всички светове. Няма в тях смърт — в светите човеци: всич-

кото им съществуване е изпълнено от Единия Безсмъртен, от всебезсмъртния Господ и Бог Иисус Христос. Сред тях ние на земята сме сред единствените истински безсмъртници: всяка смърт е превъзможната, преодолен са всеки грях, всяка страст, всички бесове, всеки ад. Когато сме с тях, никаква смърт не може да ни навреди, защото за смъртта те са гръмоотводи и няма гръм, с който смъртта да може да ни поразява, щом сме с тях, между тях, всред тях.

Светците са люде, които на земята живеят чрез светите, вечните, божествените истини. Затова и „Житията на светците“ са всъщност догматиката, приложена на дело, тъй като в светците са въплътени в живот всички вечни свети догматически истини с всички техни животворни и творчески сили. В „Житията на светците“ най-очевидно е показано, че догматите не са само онтологични истини сами по себе си и за себе си, но че всеки отделен догмат е кладенец на вечен живот и извор на света гуховност. Според всеистинното благовестие на единствения и незаменим Спасител и Господ: *Думите, що ви говоря, са дух и живот* (Иоан. 6:63), понеже всяко отделно слово на Спасителя излива спасяваща, осветяваща, благодатна, животворна и преобразяваща сила. Без светата истина за Светата Троица за нас не съществува силата на Светата Троица, която ние чрез вярата черпим и която ни оживотворява, осветява, обожавя, спасява. Без светата истина за Богочовека няма за човека спасение, защото от нея, когато човек я внедри в живота си, се излива спасяваща сила — спасяваща от греха, смъртта и дявола. А тази догматическа истина за Богочовека Господа Христа не е ли най-очевидно и най-опитно засвидетелствувана в живота на безброй светци? Понеже светците именно затова са светци, защото Господ Иисус живее непрестанно цял в тях като гуша на тяхната гуша, като ум на техния ум, като битие на тяхното битие, като живот на техния живот. И всеки от тях заедно със светия Апостол гръмогласно възвестява истината: *вече не аз живея, а Христос живее в мене* (Гал. 2:20). Потопете се в живота на светците: от всички тях се лее благодатната животворна и спасителна сила на Пресвета Богородица, Която ги води от подвиг към подвиг, от добродетел към добродетел, от победа над греха към победа над смъртта, от победа над смъртта към победа над дявола и

ги въвежда в духовната радост, отвъд която няма нито скръб, ни въздишка, ни болка, а единствено и само *мир и радост в Светаго Духа* (Рим. 14:17), радост и мир от победата, одържана над всички грехове, над всички страсти, над всяка смърт, над всички зли духове. А всичко това, без съмнение е свидетелство от опита и живота, свидетелство за истинността на светия догмат за Пресвета Богородица, наистина „по-чтима от херувимите и несравнимо по-славна от серафимите“, светия догмат за Която светците с вяра носят в сърцето си и с ревностна любов живеят чрез него. Искате ли отново едно, две и хиляди необорими доказателства за живоносността и животворството на всечестния Кръст Господен и чрез това — опитно потвърждение за всеистинността на светия догмат за спасителността на Спасителевата кръстна смърт? Тръгнете тогава с вяра из „Житията на светците“ и непременно ще усетите и ще видите, че за всекиго от светците поотделно и за всички заедно силата на кръста е всепобедно оръжие, чрез което те побеждават всички видими и невидими врагове на своето спасение; и още — във всичко тяхно ще съзрете кръста: и в душата, и в сърцето, и в съвестта, и в ума, и във волята, и в тялото, и във всекиго от тях — по един непресъхващ извор на спасителна всеосвещаваща сила, която сигурно ги води от съвършенство към съвършенство и от радост към радост, докле най-накрая не ги въведе във вечното Небесно царство, гдето е непрестанно ликуването на празнуващите и е безкрайна сладостта на ония, които гледат неизказаната красота на лицето Господне. Но чрез светия живот и чрез светите личности на Божиите угодници са засвидетелствувани истински и всеубедително не само споменатите догмати, но и всички останали свети догмати: за Църквата, за благодатта, за светите Тайни, за светите добродетели, за човека, за греха, за светите моци, за светите икони, за загробния живот и за всичко останало, което съставлява богочовешкото домостроителство на спасението. Да, „Житията на светците“ са експериментална догматика. Да, „Житията на светците“ са приложена на дело в живота догматика, преживяна в светия живот на светите Божи люде.

При това „Житията на светците“ съдържат в себе си и цялата православна етика — православната нравственост, в пълното сияние на нейната богочовешка възвишеност

и безсмъртна животворност. В тях по най-убедителен начин е показано и доказано, че светите Тайни са извор на светите добродетели; че светите добродетели са плод и рожба на светите тайни: раждат се от тях, развиват се с помощта им, хранят се чрез тях, живеят чрез тях, усъвършенствуват се чрез тях, безсмъртни са чрез тях, вечно пребъват чрез тях. Всички божествени нравствени закони произтичат от светите Тайни и се осъществяват чрез светите добродетели. Оттук и „Житията на светците“ са приложена в живота етика. Всъщност, „Житията на светците“ неопровержимо показват, че етиката не е нищо друго, освен приложена догматика. Целият живот на светеца се състои от светите Тайни и светите добродетели. А светите Тайни и светите добродетели са дарове на Светия Дух, *Който върши всичко у всички* (1 Кор. 12:4, 6, 11).

Какво още са „Житията на светците“? — Единствената православна педагогика. Понеже в тях по безброй евангелски начини, развити от многовековния опит до съвършенство, е показано как се изработва и изгражда съвършената човешка личност, съвършеният идеален човек и как с помощта на светите Тайни и светите добродетели в Църквата Христова той възраства *до състояние на мъж съвършен, до пълната възраст на Христовото съвършенство* (Еф. 4:13). А това именно е и възпитателският евангелски идеал, поставен от Евангелието на Господа Христа, единственият възпитателски идеал, достоен за боголико същество като човека. Поставен и осъществен отначало от Богочовека Христа, а сетне изпълнен от светите апостоли и останалите Божи угодници. Впрочем, без Богочовека Христа и вън от Богочовека Христа, при всеки друг идеал на възпитание човек навеки остава същество недоброустроено, смъртно, жалко, бедно, достойно за всички сълзи на всички очи, които съществуват в Божията вселена.

Ако искате, „Житията на светците“ са и своего рода православна енциклопедия. В тях може да се намери всичко най-потребно за душата, гладуваща и жадуваща за вечна правда и вечна истина на тоя свят, гладна и жадна за божествено безсмъртие и вечен живот. Ако ти трябва вяра, в тях ще я намериш преизобилно и ще нахраниш душата си с храна, от която не се изгладнява. Ако ти трябва любов, истина, правда, надежда, кротост, смирение,

покаяние, молитва или коя да е добродетел и подвиг, в тях ще намериш безброй свети учители за всеки подвиг и ще се сдобиеш с благодатна помощ за всяка добродетел. Ако те измъчват заради вярата ти в Христа, тогава „Житията на светците“ ще те утешат, ще ти вдъхнат храброст, ще те ободрят и окрилят, ще превърнат мъките ти в радост. Ако те е обзело изкушение, „Житията на светците“ ще ти помогнат да го победиш и сега, и вовеки. Ако си в опасност от невидимите врагове на спасението, „Житията“ ще те облекат *във всеоръжието Божие* (Еф. 6:11, 13) и ти ще разбиеш всички врагове и сега, и навеки, и през целия си живот. Ако си обкръжен от видимите ненавистници и гонители на Църквата Христова, „Житията“ ще ти вдъхнат изповедническа храброст и сила, и ти безстрашно ще изповядаш Единия Истинен Бог и Господ на всички светове — Исуса Христа, и за светата истина на Неговото Евангелие смело ще устоиш до смърт, до всяка смърт, и ще се усетиш по-силен от всяка смърт, и толкоз повече — от всички видими Христови врагове. И когато те измъчват за Христа, ти ще възклицаваш от радост, усецайки с цялото си същество, че твоят живот е на небесата, скрит с Христа в Бога, цял извисен над всяка смърт (срв. Кол. 3:3).

В „Житията на светците“ са показани многобройни, но навеки сигурни пътища за спасение, просвещение, осветение, преображение, охристовление, обожение; показани са всички начини, по които човешкото естество превъзможва греха — всеки грях, превъзможва страстта — всяка страст, превъзможва смъртта — всяка смърт, надвива дявола — всеки дявол. Там има цар за всеки грях, изцеление от всяка страст, възкресение от всяка смърт, избавление от всеки бяс, спасение от всяко зло. Няма такава страст и няма такъв грях, за които в „Житията на светците“ да не е показан начин, по който съответната страст и съответният грях се преодоляват, умъртвяват, изкореняват. В тях ясно и очевидно е показано: няма духовна смърт, от която да не може да се възкръсне чрез божествената сила на възкръсналия и възнеслия се Господ Христос; няма мъка, няма неволя, няма тегло, няма страдание, които Господ да не преобразява заради вярата в Него — постепенно или отведнаж — в тиха и умилна радост. А как от грешник се става праведник — ето ви безброй разтърсващи примери в „Житията

на светците“. Как от разбойник, от блудник, от пияница, от развратник, от убиец, от прелободей се става свят човек — ето ви много и много примери в „Житията на светците“. Как от себичен, саможив, неверен, безбожен, горд, сребролюбив, похотлив, зъл, лошав, покварен, гневлив, пакостлив, свадлив, злобен, завистлив, злонравен, самохвален, славолюбив, немилостив и алчен се става Божий човек — ето ви също много и много примери в „Житията на светците“.

Но в „Житията на светците“ има и твърде много дивни примери как момъкът става свят момък, как девойката става свята девойка, как старецът става свят старец, как старицата става свята старица, как детето става свято дете, как родителите стават свети родители, как синът става свят син, как дъщерята става свята дъщеря, как семейството става свято семейство, как обществото става свято общество, как свещеникът става свят свещеник, как владицата става свят владица, как овчарят става свят овчар, как земеделецът става свят земеделец, как царят става свят цар, как говедарят става свят говедар, как работникът става свят работник, как съдията става свят съдия, как учителят става свят учител, как наставникът става свят наставник, как войникът става свят войник, как офицерът става свят офицер, как владетелят става свят владетел, как писарят става свят писар, как търговецът става свят търговец, как монахът става свят монах, как строителят става свят строител, как лекарят става свят лекар, как митничарят става свят митничар, как ученикът става свят ученик, как занаятчията става свят занаятчия, как философът става свят философ, как ученият става свят учен, как държавникът става свят държавник, как министърът става свят министър, как сиромашът става свят сиромаш, как богаташът става свят богаташ, как робът става свят роб, как господарят става свят господар, как съпрузите стават свети съпрузи, как книжовникът става свят книжовник, как художникът става свят художник...

Превод от сръбски език.

Архимандрит Д-р Юстин Сп. Поповић, бивши проф. Универзитета. Житија светих за јануар. Преговор. „Библиотека Свети Наум“ [http://www.bsn.org.yu/index.php?id=zit/032].

Йеросхимонах Серафим е един от последните руски старци-отшелници, подвизавали се на Атон, в суровата Каруля. Като води високо духовен живот и постоянно въздига мисълта си към Бога, той достига истинско богосмислие. Нанука земния живот през есента на 1981 година. Плод на богатия му духовен опит са поместените по-долу записки.

За „прелестта“¹

В духовния живот, за да не изпадне човек в прелест, трябва да живее „просто“ — да приема всичко такова, каквото е, т. е. изхождайки във всичките си постъпки от действителното положение на нещата и от своята мяра. Преподобни Серафим е казал за това: „Добротелта не е круша — наведнѣж не можеш да я изядеш“, т. е. желаното от човека духовно постижение не може да се достигне по друг начин, освен по този, по който се постига изобщо, според духовните закони (по пътя на „законния подвиг“), а това го голяма степен е свързано със следното — да познаваш своето състояние и своята мяра и от нея да изхождаш в своите трудове и усилия в стремежа към желаното. Ако човек не постъпва така, оттук водят началото си всички „прелести“!

Когато човек не познава себе си и по тази причина не се ръководи в духовния си живот от своето реално състояние и от своята мяра, той встъпва на лъжлив път, което именно е начало на „прелестта“.

Ако човек не познава своята мяра и не изхожда от нея, тогава той „не стои в истината“ (както Господ е казал за дявола, срв. Иоан. 8:44) и следователно навлиза в областта на фантазиите и мечтите, а това именно е началото на „прелестта“. „Прелестта“ е загубване на истината, според определението на еп. Игнатий (Брянчанинов). И това загубване на истината има за свое начало загубването

ДУШЕПОЛЕЗНИ НАСТАВЛЕНИЯ

Йеросхимонах Серафим Карулски

ЗА МОЛИТВАТА И ТРЕЗВЕНИЕТО

на истината именно за своето действително вътрешно състояние; именно тогава човек започва да греши в своите сметки и планове за духовния си живот, поставя си цели, които не съответствуват на вътрешното му състояние и на неговите потребности (в истинното, правилното и редното, според неговото състояние и според духовната му възраст), а се хваща за това, което му се иска и му се струва нужно. Младото грѣвче, посадено наскоро, не може веднага да даде плодове — трябва първо да порасне, после да разцъфне и едва тогава ще даде плод, т. е. когато му дойде времето!

По същия начин определя „прелестта“ и преподобни Григорий Синаит: „Ако някои, след като се увредиха в ума (което всъщност представлява „прелест“, загубване на истината), се отклониха от пътя, знай, че пострадаха така поради самочиние и високо мнение за себе си“. Какво е това „самочиние и високо мнение за себе си“, които преподобният сочи като причина на „прелестта“?

Това са неправилните подбуди в духовната дейност, поради които човек прави не това, което действително му е нужно за правилно духовно възрастване; т. е. когато човек, волен от самочиние и от високоумие, започва да действа в несъответствие със своето реално вътрешно състояние — необходимо му е едно, а той върши друго.

И така, непознаване на своето вътрешно състояние е налице, когато човек не вижда какво става вътре в него, каква е неговата истинска духовна възраст (живее в „мрак“ по отношение на тези неща) и не се замисля върху тях, не се старее преди всичко друго да разбере точно това; тогава той си мисли (т. е. има „мнение“ за себе си), че във вътрешния му живот всичко е благополучно и затова обръща внимание само върху описанието на външните

дела, които са извършвали светиите за своето духовно преуспяване и спасение. Но работата е именно в това, че светиите са виждали какво става вътре в тях, а следователно и какво им е нужно, затова са си избирали дела в съответствие с вътрешното си състояние — избирали са това, което им е било необходимо за поправяне на собствените недостатъци и за допълване на недостигащото за тяхното съвършенство; а който не вижда себе си и не познава своето вътрешно състояние, той си поставя цели, каквито сам си измисли, без всякаква връзка с това.

Така че причината за самочинието и високоумието е непознаването на самия себе си.

Човек, който не познава себе си, мисли, че може да се захване за всяко духовно делание², което си пожелае и избере — и ето че си избира „най-доброто“ и се напъга с всички сили да го постигне, а всъщност за него то изобщо не е нужно, защото не ще го доведе до истинско израстване. Обикновено дори става точно обратното — то му вреди.

На някого, например, му се е запалила къщата, а той се е захванал да прекопава градината си или да прави нещо друго, което — макар и да е полезно, но съвсем не му е времето да го върши, когато къщата му гори. Така и непознаващият себе си (а нали, докато не се изцели, човек се намира на земята в състояние на падение и духовен мрак), като не знае какво му е необходимо, върши онова, което сам си намисли, макар и да избира измежду нещата, които са вършели светиите. Но те са познавали себе си и са ги вършели, защото са им били необходими, а такъв, без да познава себе си, прави, каквото си поиска. Ето в това се състои разликата.

В състоянието на падение е присъщо на всеки човек да има високо мнение за себе си, тъй като той си мисли, че всичко в него е изправно, а мисли така, защото не вижда какво става вътре в него.

И щом смята всичко за изправно, значи, може да прави, каквото си избере. Така щеше да бъде, ако той беше вътрешно здрав, но точно това липсва. Кога се е лекувал, щом не вижда болестта вътре в себе си и не знае какво лекарство му е нужно за нея?

А болестта на падението е такава, че човек постъпва във всичко според любовта към себе си и оттук действа пристрастно — и във всичките си житейски дела, и в духовното.

Като не се вижда какъв е в действителност, той си изгражда „мнение“ за себе си, че е добър и че всичко му е наред. Затова, като си избере каквато си хареса цел, се стреми към нея с всички сили, мислейки, че цялата

работа се състои в това — да действа по силно и по-упорито, без да отстъпва. Така от неправилното мнение за себе си (именно това светиите отци наричат „мнение“³), човек поради себеугодие и пристрастие действа самочинно и с високоумие и оттук в него започва да се развива „прелестта“.

Затова човек, който иска правилно да напредва в духовния живот, трябва най-напред да опознае себе си! Разбира се, ако човек още не е готов за това, как може да опознае себе си? Самопознанието е присъщо на една вече достатъчно висока духовна възраст и не се появява отведнѣж, само от желанието да го постигнем. Затова, като научаваме от светите отци, че се намираме в състояние на „падение“⁴, трябва точно тук да спрем вниманието си: *Внимавайте над себе си* — казва Господ в Евангелието (Лука 21:34). Трябва да следим своите неправилни дела, думи и дори мисли и така да опознаваме „падението“ в самите себе си. И понеже все още не го виждаме ясно и подробно, трябва просто да вярваме, че сме повредени, че в нас се крие много зло и че в живота си почти винаги действаме под неговото влияние. Трябва да вярваме, че е така, да помним, че е така, и да внимаваме над своите думи и постъпки. Като вярваме, че е така, като изхождаме във всичко от убеждението, че злото се крие в нас и действа в нас много силно, като отчитаме винаги това, трябва да се стареем и да го забелязваме в себе си; едва тогава — след като човек сам се убеди, че е така — той на дело „стои в истината“, смирява се и се самоукорява, отчасти — защото вижда своите лоши дела и мисли, а отчасти — защото вярва, че е така, макар все още и да не го вижда достатъчно ясно. Тогава той не ще има вече „мнение“ за себе си, нито самочиние и високоумие, и не ще бъде застрашаван от „прелестта“.

Когато човек опознава своите недостатъци, той се старее да ги победи и вече действа, като не ги забравя, но противодейства. Тогава в него започва правилният духовен живот, далеч от „прелестта“ — живот в смирение, в скърби, в борба със злото в себе си, а оттук — в истинско духовно преуспяване, защото, борейки се със злото и греха в себе си, човек става угоден на Бога, който иска да го спаси (а от какво да го спаси? — от злото, и от греха и от произтичащите от греха мъки и смърт). И тогава човек става достоен за Божията милост и помощ и му се изпраща благодат, просвещаваща го и лекуваща в него болестта на падението.

Бог се противи на горделиви (на изпълнените с високо „мнение“ за себе си), а на смирени дава

благодат. Тогава започва правилният духовен живот, защото човек е познал своята болест, лекува се и върви към оздравяване, а именно това е правилният духовен живот — да се приближаваш към Бога, побеждавайки злото в себе си. Тогава и Господнето благословение пребъдва върху делата на такъв човек и „прелестта“ е далече от него. *Във всичко, що върши, ще успее... защото в закона на Господа е волята му, и върху Неговия закон той размишлява денем и нощем* (Пс. 1:3,2), и като вижда в себе си нарушаването на този закон, той се бори. Затова и Господ благоволу към него и му помага.

Така че бедата не е толкова в това, че човек се намира в мрак и падение, колкото в това, че той не го съзнава, не изхожда от вярата, че е така, за да забелязва в себе си проявите на криещото се зло и да му противодейства, а си остава неизцелен. Във всички светотечески писания намираме, че причината за злото и греха е в самия човек и се гнезди в непознаването на самия себе си. „Познай себе си“ — е казал в този смисъл преподобни Серафим, казал го е на ония, които се захващали с дела, несъответстващи на вътрешното им състояние. „Преди всичко ни е нужно смиrenomъдрие“ — пак същото основно нещо ни се сочи много пъти у светите отци. „Няма друг път, освен самоукорението“ — а това идва от познаването на самия себе си, откъдето идват и смирението, и покаянието.

За освобождаването на сърцето от земната „суета“

Самият подвиг на спасението, издигащ човека от земята към небето, се заключава в това: сърцето да изоставя, т. е. да отхвърля земното, към което то е привързано и което обича, да го отхвърля заради Бога, заради бъдещия живот. И това става по вяра — поради вярата, че ще има бъдещ живот, че спасението изисква това изоставяне, защото точно в това „напускане“⁵ то се състои.

Защо? Защото човек чрез сърцето си живее, чрез сърцето си обича, чрез него се привързва към всичко, което му е приятно, привично, към всичко, с което то се съгласява и приема. Където е сърцето, там е и целият вътрешен човек. *Дето е сърцето ви, там ще бъде и сърцето ви* (Мат. 6:21). А нали човекът погива именно от греха — от греха, в който възъжност се проявява прилепването ни към земното, по-точно — към неудобното на Бога. Привързалият се към земното вече не е привързан към Бога — *Никой слуга не може да служи на двама господари* (Лука 16:13). Нашето сърце е неделимо — когато

обича едно нещо, другото то оставя, така че привърже ли се към земното, вече не може да върви към небесното.

Разгледай и виж, че и във временния, земния живот човек живее в кръга на близките си впечатления, усещания, преживявания — от едно се отвръща, към друго се стреми — с какво? — със сърцето. А когато сърцето възлюби истински небесното, т. е. устреми се към него, прилепи се към него с чувство, с желание — което за него е нещо естествено — едва тогава то започва наистина да се приближава към небесното. А от онзи земен кръг от впечатления, в който то обикновено живее и който го възпира от живота в небесното, то се отвръща, защото вече не живее със земните преживявания, а с небесните.

Преживяването на небесното е всъщност „напускането“ на земното и тръгването към небето, към ангелите, които на небето преживяват небесното; оттук са и изразите: „небесен човек“ и „земен ангел“. Тогава човек живее чрез „небесното“, а сърцето му се откъсва от земното. На сърцето е присъщо да има определена склонност; у спасяващия се това е нагласа към духовното, „духовна склонност“ (според „Пътят към спасението“ на еп. Теофан).

И тъй, обърни внимание, че земното, привичното и приятното те възпира от възхождането към вечното, небесното отечество. Оттук става ясно каква е същността на „подвига“ на светците: те са изоставяли (а това се прави със сърцето) привичното, приятното и с вяра са го заменяли с живота на бъдещия век — какъвто той ще бъде там; те са измъчвали себе си със суров живот, защото сърцето иска онова, което му е привично, а човек с воля, с разум и вяра не му го позволява, а го насочва към небесното. А както казва епископ Игнатий, с времето привичното започва да става приятно, тогава идва край на подвига, защото сърцето привиква към духовното и вече само живее чрез него, без да е необходимо да бъде насилвано. Сърцето само се удовлетворява от небесното, след като вече придобие склонност към него.

Именно така, „ден след ден“ се извършва движението към небето — когато сърцето се отказва от привичното, което у всеки човек бива различно, но всъщност е много сходно у всички, защото у всички то е нещо земно, достъпно за сетивата: та нали човешката природа е еднаква у всички — всички се раждат в земното и привикват с него и точно него трябва да изоставят, когато тръгнат към вечното.

Затова внимавай над сърцето си: с какво живее то? Точно в това то трябва да бъде

охлаждано; но не просто така (без мисъл), а като заменяме земния предмет на неговото желание с небесното, и то заради Бога, т. е. заради небесното и вечното, заради това, което е угодно на Бога, което приближава към Него — към това трябва да устремяваме и подтикваме сърцето си. Асклонността към земното трябва да охлаждаме, като насочваме вниманието си към по-доброто — в туй се състои движението към вечното.

Ето това е всъщност „да внимаваши над себе си“ (над сърцето); това е и „деланието“, и „извършването на спасението“⁶, за което говорят светите отци, това е и Иисусовата молитва — тя се съединява с всичко това и се превръща в непрестанно „помнене на Бога“ и „любов към Бога“, което всъщност и представява трудът на непрестанната Иисусова молитва. Ето това е „да живееш с Бога“. Когато се усили вниманието към Бога, към Господа, тогава сърцето само охлажда към земното — ето това е „духовното делание“. Когато знаеш това, помниш го и го вършиш, тогава трудът за възхождане към небето се извършва едновременно и чрез устремяване към Бога (което започва с помнене на Бога), и чрез охлаждане на сърцето към земното (отдалечаващото вътрешния човек от Бога), именно тогава става това възхождане.

Хората са се превърнали в наследници на суетата, защото са отпаднали от небесното и в своето грехопадало състояние тегнат към земното, сърцето им живее със земното. И къде да отидеш тогава? Трябва или да си затвориш очите пред това и забинаги да останеш да живееш в земното, или, като знаеш как свършва земното, да се учиш да живееш с небесното, с вечното.

Но как можеш да живееш с небесното, когато човешкото грехопадение е направило сърцето ти земно и то живее със земното? А за да се изцели и охлади то към земното, за да се запази в него небесният огън, трябва да не оставяш без внимание това болно сърце, та всички земни пристрастия да се изчислят от него. Затова докато не се извърши това очистване и земната „суета“ няма да се отнеме от човека. Защото посредством „суетата“ става възможно лекуването на пристрастията към земното — тя е, която ги изкарва наяве. Иначе, т. е. без делата на суетата, пленът [на земното], в който се намира сърцето, все ще си остава скрит и недостъпен за освобождаване, а него го има и той няма да излезе от само себе си — затова и суетата дълго ни обкръжава, чак докато се очисти сърцето ни от земните пристрастия,

лишаващи ни от вечността. Докато живееш със земното, не можеш да живееш с вечното, а който престане да се наслаждава [на земното], започва да блаженствува [с небесното].

Човек си мисли, че случайно е попаднал в условията на суетата и безразсъдно се старее да се избави от нея, безразсъдно, т. е. без да се е очистил, без да се е освободил от плена на земното. Е, добре, ще се освободиш от суетата — от земните дела, а после? Та нали сърцето ти е привързано чрез пристрастие към земното, значи, така и ще си останеш в плен, привързан към земята. Но *земята и всички неща по нея ще изгорят* (2 Петр. 3:10) и какво ще стане тогава с прилепилите се към нея?! Ето към какво води преждевременното освобождаване от „суетата“ — към неизцеленост и към гибел. А освен това земните дела се наричат „суета“ само тогава, когато се вършат без помненето на Бога, значи, без Бога, със забравяне на спасението поради увличане от тях, без освободителното „делание“ — тогава те са суета!

Ако пък под тяхното прикритие човек се труди, за да стане свободен, като полага вътрешен духовен труд едновременно с външните си дела, тогава те вече няма да са суета, а средство за освобождаване от земния плен. Опита ли се обаче по друг начин да се освободиш, докато сърцето ти е все още земно (а да се претвори другояче в небесно е невъзможно — просто няма достъп до него), тогава веригите в него си остават.

Значи, чрез „суетата“ *разцъфнаха всички вършещи беззаконие, за да бъдат изтребени завинаги*⁷ (Пс. 91:8 — по слав. прев.) — т. е. в земните дела пристрастията на човека стават очевидни и тогава вече те са и достъпни за изкореняване.

И тъй, когато се стремиш към безмълвие, знай, че не толкова външните обстоятелства ти пречат да го достигнеш, колкото все още скритото в тебе пристрастие към земното; това означава, че сърцето ти живее още със земното, с привичното и каква полза тогава ще имаш ти от безмълвието, от липсата на земна дейност? Така ще си и останеш в плен, неизцелен, загубил дори възможност да се очистиш. Стремеж към небесното, който би надмогнал вътре в тебе земния живот на сърцето, ти още нямаш, а от това, което води към него — към очистването от земното — ти бягаши. Пустинята сама по себе си не очисти страстите, а само ги приспива, но техният „сън“ не е изчезване и когато те се „събудят“ пред лицето на съблазънта, тогава какво ще стане?

Затова разбери ползата от земните дела (от „делане“), когато те са съединени с „делане“, и ако не ти се удава да отидеш на безмълвие — значи все още трябва да се подготвиш за него. А подготовката се заключава в очистване, очистването пък се заключава във виждане на своите пристрастия и тяхното изтръгване от сърцето — това се извършва по време на земните дела; защото пристрастията живеят и действуват при делата, в тях те стават достатъчно очевидни, виждат се достатъчно ясно; изоставянето пък на тези дела заради Бога отслабва пристрастията и с времето ги унищожава. Тъй че нужно е и едното, и другото! И страстите да действуват (щом действително ги има), и да бъдат отхвърляни чрез неудовлетворяването им, което се случва, когато от време на време изоставяме приятните дела (водени от вярата, заради Бога) и сърцето ги отблъсква от себе си. Именно чрез това отблъскване те отслабват и така се извършва очишението на сърцето.

А очишението е очистване от страсти... както и: „Бог е Бог на сърцето“⁸. Когато страстите действуват, те могат да бъдат изкоренявани, а когато са скрити и не се „обаждат“, тогава са недостъпни за изкореняване, а остават в нас! Именно в делата те действуват и се проявяват, затова са и нужни делата, за да бъдат изкоренявани страстите.

Мъдростта пък се състои в това — при наличието на още силни страсти да не се навлиза в тяхната област — тя е дълбока и може да удави човека (да го доведе до падение). Когато сърцето съчувствува (съизволява) на страстите, те се усилват, защото се „хранят“ от това съчувствие (съизволение), а когато сърцето ги отхвърля, те изчезват, защото сами по себе си нямат същност, но нашата „развратена воля“ е причина за тяхната поява и проявление. Затова когато сърцето ги отхвърли, то ги и унищожава — то само им дава живот или само им го отнема! В това е и смисълът на духовното „делане“, съчетано със земните дела.

Виж и поучението на св. Йоан Златоуст в „Пролога“ за 15 ноември: съобразно свободната воля на човеците Бог снизходително им изпраца това, което искат, „защото не пожелаха вечната храна (нейната сладост, както някъде се пояснява), привързаха се към този временен живот“⁹. Тази привързаност е именно съчувствието на сърцето към зем-

ното, привичното и услаждането му от него, при което то остава хладно към все още невидимото небесно, не се стреми към него, а при такова хладно отношение дали изобщо някога и ще го достигне?!

Превод от руски език.

Из тетрадките на йеросхимонах Серафим Карулски. — „Православный путь“, приложение към сп. „Православная Русь“ за 1987 г., 57—68.

Бележки:

1. На езика на православната аскетика думата *прелест* обозначава духовно състояние, изразено с думите на св. Игнатий (Брянчанинов) по следния начин: „Прелестта е увреждане на човешкото естество от лъжата. Прелестта — това е състоянието на всички без изключение люде, което произтича от грехопадението на нашите праотци. Всички ние сме в състояние на прелест. Познаването на това е най-мощната защита срещу прелестта. Най-пагубната прелест е: да смяташ себе си свободен от прелест. Всички ние сме излъгани, всички сме измамени, всички се намираме в прелест и се нуждаем от освобождение чрез истината. А истината е нашият Господ Иисус Христос.“ — Бел. рег.

2. Делание (понятие в православната аскетика) — означава 'духовен труд, духовно подвизаване'. — Бел. рег.

3. Мнение (понятие в православната аскетика) — високо мнение за себе си или неправилна, лъжовна мисъл, която човек възприема под влияние на своите страсти или на дяволски внушения. Мнението, като плод на гордостта, е начална степен на духовната самозаблуда и ако човек се утвърди в него, то неминуемо го довежда до духовна прелест. Светител Игнатий (Брянчанинов) пише: „Една неправилна мисъл за себе си може да внесе в душата самомнение, да го храни, поддържа и затвърдява в нея, като я прави неспособна за покаяние“. (Святител Игнатий (Брянчанинов). Беседа о том, что для плодоносного покаяния необходимо отвержение самомнения. — В: Аскетическая проповедь. Минск, 2002, с. 371.) — Бел. рег.

4. Състояние на падение — тук се има пред вид повреденото състояние на човешката природа след първородния грях. — Бел. рег.

5. В оригинала „уход“ — заминаване, отдалечаване завинаги. Тази мисъл на о. Серафим е изразена от св. ап. Павел в Посланието до евреи: *С вяра Авраам, бидейки призоваван, послуша да замине за мястото, което щеше да получи в наследство, и тръгна, без да знае, къде отива. С вяра се пресели той в обетованата земя, като в чужда, и се настани под шатри с Исаака и Иакова, сънаследници на същото обещание; защото той очакваше оня град, който има основи и чийто художник и строител е Бог* (11:8—10). — Бел. рег.

6. Сравни: *Със страх и трепет вършете вашето спасение* (Филп. 2: 12). — Бел. рег.

7. *Проникни вън дѣланиѣи беззаконїи, ѡкъ да потребѣтъ въ вѣкъ вѣка.* — Бел. рег.

8. Еп. Теофанъ Затворникъ. Путь ко спасенію. М., 1908, 241—243. — Бел. рег.

9. *Знаеже не избѣгоша вѣчныи пїици (сладости), къ жїзни сїи вѣмннїи привлѣзша.* — Бел. рег.

БЪЛГАРСКИТЕ НОВОМЪЧЕНИЦИ ОТ ЛЕТО 1876-ТО

Баташките новомъченици.

Част 2. Мъчениците от Богдановата къща

(Продължение от бр. 1/2005)

Необходимо напомняне

В предишните части от поредицата „По дирите на българските новомъченици“ приведохме някои свидетелства и съображения, обосноваващи прославата на мъченическия подвиг на изкланите в Батак българи християни. Главното от тях бе, че тия страдалци за вяра и род са могли да се спасят, приемайки мюсюлманството — както и някои, твърде малцина, са сторили. Ала всички останали не са пожелали това отстъпничество, било поради силна привързаност към християнската си вяра, било поради страх от вечните мъки, било поради други, известни единствено на Бога причини (вж. цитирания откъс от „Слово против потуричането“ на проповедника Йосиф Брадати — Православно слово, 2004, бр. 1, с. 33).

Ние обаче не бихме искали — чрез следващите повествования — да хвърлим сянка върху историческата памет на онези наши сънародници, българи-мохамедани от Родопския и други български краища, чийто предци дейно са участвували в спасяването на техни близки „гяури“, каквито случаи има немало, особено в Средните Родопи. Сред тези благородни по душа българи особено значимо е името на „спасителя на Пещера“ (с това прозвище останал завинаги в нашата история) Осман Нури Ефенди, помохамеданчен българин от Девинското село Михалково, който успял да предотврати бас-

тичането на Пещера, Брацигово, както и да спаси живота и облекчи участието на мнозина радиловци и батачани, оцелели след страшните кланета на 1876 година¹.

В своя стремеж да увековечим спомена за страданията на нашите еднотверци в Христа ние се разграничаваме от опитите споменът за техните страдания да бъде използван като източник за политически изгоди, а подвигът им — срещу наметливите за своя род и корени българи-мохамедани. Съзнаваме, че отричането от Христа на тези наши събратя по кръв е една от най-страшните исторически трагедии в родната ни история — трагедия, по-дълбока и поради своите духовни последици за душите на тези хора, и поради потомствената приемственост, която твърде здраво прикрепя към исляма откъснатите от християнските си корени преди векове българи. Искрено желяем от следващото повествование, напоено с духа на противоборството от едно сурово време, да бъде възприета духовната, а не просто историческата или пък привнесената отпосле политическа значимост на Баташката трагедия и тържество; тази разтърсваща духовна сърцевина на чутовния подвиг на батачани и на бездъното падение на техните палачи би могла да

¹ За повече сведения вж. Тодор Балкански. Осман Нури Ефенди — Големият помак на българите. Ономастична просопография. Велико Търново, 1997.

се изрази с едно изречение: колко страшно е човек да живее без Бога и противно на Неговите възвишени светоевангелски заповеди (ако говорим за мъчителите) и колко утешителна е смъртта, съединена с докрайна вяроност към Господа Христа и Неговата спасителна вяра — Православието!

Заедно с тези уточнения нека отново напомним, че предложеният житиенписен текст за баташките новомъченици е почти дословно приведен от спомените на Ангел Горанов — син на водителя на въстанието в Батак Петър Горанов, и неизбежно носи оценките на автора върху описаното, на места твърде експресивни поради историческата близост до събитията и личното участие на А. Горанов в тях. Предпочетохме нашият житиенпис да почива именно върху Горановото повествование, тъй като в него (и може би единствено в него, в сравнение с други източници) събитията са изложени в християнско осветление. Останалите известни нам разкази за клането в Батак са представени било изцяло в ползрението на светската докмунистическа историография, било в политизиран или в приповдигнат революционно-романтичен стил — според изискванията на неотдавнашната комунистическа идеология, като и в двата случая почти незасегнати са останали религиозната същност и духовните очертания на баташката Голгота.

* * *

Първи май на 1876 година — събота — бил ден на непрекъснати гърмежи и от двете страни. Повече от четири хиляди пушки произвеждали непрестанен еком над продълговатата селска котловина. Селото било подпалено отвсякъде. Пожарът сам се разширявал.

От всички сборни места Богдановата къща била най-много изложена на пожарния огън. Тя се намирала в долния край на селото, от дясната страна на реката, състояла се от две стаи и малък потон (чардак), под който имало зимник за домашния добитък. От източната и южната страна бил разположен голям двор, догдето се простирали градините и ленищата, а от другите страни имало твърде наблизко къща, плевни, кокошарници и други дървени постройки.

Още на първия ден турците сполучили да влязат в тоя край, от лявата страна на реката, дето запалили всичките къщи подред. Скоро огънят пропълзъл и от дясната страна и бързо се приближавал към Богдановата къща, като произвеждал ужас и трепет у събраните в нея селяни. Там имало около 200—300 души

мъже, жени и деца. Защитата се поддържала само от няколко души, от прозорците на стаите и на зимника. Всички други стояли като омаяни, сякаш в някакво сънно състояние, препълнено с уморителна задуха и тежкото чувство на обреченост. Жените и децата с жаловитите си гласове като че затвърдявали отчаянието. Някои плачели за загубените си мъже, братя, сестри и деца, други плачели за ония свои ближни или рожбите си, които държали на ръце и които им напомняли тежката минута на смъртната неизвестност... Децата пискали за хляб и вода, но нито едното, нито другото можели да им гоставят. Изобщо по стаите, потона и зимника, дето стояло множеството притиснато едн въз друг, се носел едн приглушен глас на ридания и стенания.

Заранта на втория ден на май турците от с. Яни-Махала, които нападали Богдановата къща, пратили едн посланик с предложение до обсадените да се предадат, защото и другите селяни от черквата и Трендафиловата къща уж се били предали. Обещавали им, че няма да им сторят никакво зло. След тоя пратеник наблизко се явили янимахаленци, познати на долнокрайци, като се прикривали помежду съседните сгради и ги молели и уещавали да си предадат оръжието на тяхна лична отговорност и да излязат да гасят пожара. Залостилите се в Богдановата къща християни се помамили от тия дружески уверения и решили да си предадат оръжието. Някои от по-сърцатите не се съгласявали с това и настоявали да стоят до последно и да умрат с оръжие в ръце, но техният глас се удавил в гласа на множеството, в отново пробуденото желание на жените и момите да излязат на чист въздух, да се приберат край собствените си огнища и да се трудят да ги увардят от разорителния пожар².

Събрали заключениците всичкото оръжие и на ръце го занесли в ленищата откъм страната на изгорените чаркове, дето стояло множеството башибозуци, та го предали на познатите тям турци от Яни-Махала.

² В това обстоятелство — предаването на оръжието — не само за Батак, но и за мнозина българи-християни, пострадали в 1876 г. от мисолманите, можем да съзрем и Божията милост към тези страдалици; иначе те щяха да умрат като въстаници с оръжие в ръка, а сега тяхната участ била на Христови агънца, обречени на заклание, предадени в ръцете на враговете на Христовата вяра! — Бел. рег.

Тогава всички башибозуци, които били завардили селото откъм долния край и от двете страни на реката, слезли, заградили Богдановата къща и наченали потресаващото клане на страдалиците.

Най-напред се хвърлили като диви зверове върху омаломощените и уплашени селяни и селянки да ги претърсват за скрити оръжия, да ги обират и убиват с големи мъчения без разлика на пол и възраст. Като първи „герои“ в това сърцераздиращо подвизаване се отличили башибозуците от Яни-Махала, които произхождат от дивите и кръвожадни кръджалии и лоруци. Наред с обирите, те взели с различни мъки да се опитват да изнасилват уплашените жени, но в това срещнали таква отчаяно съпротивление, че при всичката неравна борба ни една скотска страст не успяла да получи удовлетворение. Наместо оръжия, нещастно измамените батачани и батачанки си служили с ноктите, зъбите, с малки дървета, бакъри, ножчета и други подвижни твърди тела, които можели да се намерят около тях. Наред с нападателите тук-там падали мъртви и от нападателите. Дивите башибозушки викове се заглушавали от отчаяните писъци, охкания и плачове на мъчениците-селяни. Кръвта затекла. Турците се надпреварвали едн други в свирепствата и зверствата, надпреварвали се кой по-скоро и по-напред да влезе при беззащитните жертви, за да пролива християнска кръв, да се подиграва с богоподобните човешки създания, да утолява фанатичната си алчност и да граби баташката пот!... Кръвта се леела и зацапвала грехите на убитите, което било против насъщните интереси на башибозуците, затова те намислили да турят в клането известен ред, за да направят основен обир и да увардят от кръвите хубавите и здрави грехи на доброволно предадите се в ръцете им жертви...

Клането и борбата в самата къща се прекратило. Изкарвали всички мъже, жени и деца в ленищата пред самата Богданова къща; мъжете с момчетата от дванайсет годишна възраст нагоре отделили на една страна, а жените, момите и децата — на друга, като ги заградили околоръст с отпращени срещу им пушки и ножове. На средата донесли дървник и край него се изправил едн висок, тъмен и страшен помак с възпретнати ръкави, с препасана отпред червена престилка, взета от някоя млада жена, със забучена от страната

дълга кърпа за обрисване на кръвите, които биха се пръскали по лицето му, разгърден, бос, с окъсани потури, с възпретнати крачоли, с привързана шарена кърпа на главата, а отгоре забучена босилена китка, взета пак от някоя мома, и със секира в ръцете си. Между него и изкараните на заклание стояли други помаци, също със запретнати ръкави, с навъсени чела, с кръвнишки погледи, които придържали с едната си ръка препасаните на силяха им пищови; по всичко се виждало, че те са първенците на башибозушката сган и вече се приготвят да играят ролята на разпоредители. Щом свършило подреждането на жертвите тия първенци направили знак да престане закланелното ръмжене на многобройната сбирщина и каспинът сторил едн бабаитски поклон с бързо завъртяване — за селям на дружината му. Сетне погледнал свъсено и закланелно към противните му християни, издигнал секирата над главата си и с все сила я ударил по дървника. Подир тоя удар се изсипали диви и мръсни псувни, закланелно скърцане зъби и клатене глава, заедно със своеобразни башибозушки намахвания...

За всекиго станали явни по-нататъшните действия...

Батачани стояли бледни, посърнали, с вледенена кръв, с благодушни, но мъртвешки изражения, със спокойни, но празни погледи... Ударът на каспина върху дървника отекнал право в сърцата им, изсушил насълзените им очи, сковал трепетливите им устни! Тоя удар откъснал душите им от земното — в миг секнали детинските плачове и писъци, настанало мълчание и гробна тишина; тоя удар мигновено насочил мислите им към небесата, към престола на Всеомогъщия и Всеутешаващия Създател!... Като немошни човеци, до тоя миг те се противели, душите им се мятали в отчаяна жажда за живот. Примирението с надвисналата смърт, с разгялата с туканото, което не идва без велика борба, взело във властта си душите им³.

³ Съзнателно или не, тук А. Горанов ни разкрива едн изключително важна подробност от баташкото мъченичество — до последно батачани са пострадали лото от предсмъртната болка, страх и ужас; в едн миг обаче всички те са осенени от дълбок мир. Това става и в Богдановата къща, и в църквата, където страданията са били още по-продължителни и жестоки, и в кланетата по улиците и на моста. Че това не е „претърпяването“ на омаломощения и отчаял се докрай невярващ човек ни доказва фактът на яростната съпротива на батачанки

Звероподобното ръмжене се подело отново по-голяма отвратителност. Към касапина и гръвника повели един гол батачанин, който сам си подложил главата на пъна, като го прихванал с ръцете си и си притиснал шията о гънера, за да стане пресичането ѝ по-вярно и отведнъж. Батачани, без разлика на пол и възраст, на малко и голямо, на старо и младо, вперили отчаяните си погледи към жертвата и зачакали да видят образа на очакващата ги съдбина...

Касапинът издигнал секирата и с див рев, посред всеобщите чешащи ругатни, я стоварил с всичката си сила върху лежащия на гръвника батачанин. Глух удар се раздал на всички страни, но главата още стояла на мялото... Секирата се издигнала повторно, червените кърви на широки бразди прошарили бялата плът и мъченикът направил едно малко движение — не за самозащита, не за отбрана, не от страх, а за да си пригоди по място врата, та да избегне по-нататъшните несполуки на касапина... Последвал нов удар, не толкова глух и не толкова ясен и главата на жертвата се търколила на два разкряча от гръвника, а мялото се сгромолясало край него... Ето и втора жертва... подир малко и втора отсечена глава! Ето и трети мъченик и трета глава... Кръвта рукнала на потоци по земята! Под дивото и злорадо ръмжене на стоящите наоколо башибозуци смъртоносните удари следвали непрекъснато един подир друг и отваряли вратата на вечността за нови мъченици-християни!

Христовите агънца, обречени на заклание, стояли и с някакво притъпено като насън хладнокръвие чакали реда си... Никакви плачове, никакви сълзи, никакво съжаление и жал за изплъзващия се измежду пръстите им земен живот, никакви вълнения и страсти — нищо, нищо не вълнувало и не безпокояло никого! Тук-там се чували само гласове на сукалчета,

които не можели нито да разбират, нито да почувствуват страшните удари на очакващата ги мъченическа смърт... Като че никои не мислел за живота и сякаш такива мисли представлявали тежък грях пред горещата кръв, която течала от гръвника!

— Стоян не пусна кръв!... — казвали някои шепнеишката помежду си, като изгледвали плахо търкулналата се Стоянова глава далече от мялото му.

— А виж Цветан! Каква кръв! Всичкото лице на касапина се опръска!...

— Да се напие с човешка кръв! — допълвали други.

— Нека се напият с човешка кръв! — повтаряли с кораво сърце обречените мъченици за вяра и рог.

Отсечените глави и отделените от тях тела скоро станали грамадни купчини около гръвника. Батачани сами отмествали мъртвите си братя и сестри, за да разчистят и за себе си място. Бащата, например, бил заклан вече, а синът бързо се събличал, хвърлял грехите и парите си в страшните лица на башибозуците и сам отивал при джелатина, хващал главата на баща си, целувал я няколко пъти без сълзи и без глас, хвърлял я на грамадата от мъченически глави, после прегръщал мъртвата му кървава снага, притискал я за последно целование и последна разгряла към обятията си, прехвърлял я настрана върху грамадата мъртви тела и сам подлагал врата си на гръвника!... Тъй правел и бащата със заклания си син, и брат със заклания си брат, и роднина с роднината, и приятел с приятеля си, и изобщо — мъченик с мъченика-свемец...

Междувременно зверските нрави на мъчителите се разгаряли все повече и повече. Хладнокръвната готовност на батачани за смъртта, както и тяхната безропотност въодушевявали „правоверните“. Възхищавали се те и от собствените си „геройства“, трогвали се дори от собствените си псувни, от думите: „москов-гяур“! Всякой считал себе си дължен да заколи по няколко християни; и всякой мислел и вярвал, че колкото повече и с по-големи зверства пролее гяурска кръв, толкова по-несъмнено ще бъде възнаграден в бъдещия живот от „великия пророк“ с райска градина, с хури⁴, с пилаф, с чешми мед...

⁴ Хури (от араб. хур — чернооки) — девы, доставящи според Корана наслаждение на мохамеданските праведници в рая. — Бел. рег.

Освен клането на гръвника, наченало се и друго — по всички страни, дето стояли бледните батачани. При касапина захванали да се явяват или да бъдат довлечани нови мъченици — с отсечени ръце, крака, носове, уши, с окълцани и окървавени лица, клани и недоклани... Самите мъчителите се бързо сменявали и си играели с жертвите, като им отсичали разни части от тялото и най-сетне главата. Помази, катранджии и цигани се надпреварвали да си навкасят ножовете и ятаганите в гяурска кръв, надпреварвали се кой по-страшни и по-чудовищни зверства да направи! А редом с тях се явили и ревнителите за разпространението на „правата вяра“.

— Ако станеш турчин, ще те оставим жив — казвали те на някои, докато ги събличали, за да ги принесат на общия жертвеник.

На подобни предложения някои батачани, без да отговорят нещо, сами разкъсвали грехите си и отивали на човешкия сечник; някои — навярно изтерзани докрай — съвсем не разбирали въпроса и стояли като безкръвни трупове; някои уж се съгласявали с мъчливо клатене на глава, на която отведнъж забивали бяла кърпа или парче платно от някоя риза, без да извършват върху им обикновените церемонии по тоя случай, но повечето пъти такива също били заколвани или от самите „верокръстници“, или от други башибозуци, за да им вземат новите грехи⁵.

⁵ Такива „обръщания“ — не толкова изповядване на исляма, колкото една проста гавра на мъчителите — не се споменават от другите източници. Така например оцелелите баташки жени свидетелствуват, че никои от убитите им мъже не приел мюсюлманството доброволно и че тъкмо за това те били изклани „като свети мъченици“! В книгата на Тр. Керелов „Батак глава не скланя“ (С., 1966), която по думите на автора ѝ се основава на устното предаване за тези събития, запазено от очевидците и преминало от тях към потомците им, намираме интересни подробности около това клане. Там също не се упоменава за такива потурчвания, освен на шепи оцелели деца: „Живи [от клането при Богдановата къща — бел. рег.] останали само пет-шест деца. Няколко ени-махленци ги отделели настрана, видели на главите им кърпи — знак, че са приели исляма — и ги отвели в Ени махала. За това нещо има запазен един покъртителен разказ. Разправяше го дядо Георги Тошков:

„Бяхме петима братя. Най-големият на 12 години. Аз бях след него. Като започна клането, майка ни каза да легнем по очи на земята и да турим ръцете си от страни, та да не гледаме. По-нататък не знам що е станало и колко време съм прекарал така. След един или два дни се свестих в ръцете на енимахленца Севди Пехливан. Той беше дошъл за втори път да обира мъртвите: изровил ме между труповете, за да ми съблече грехите,

Явявали се и някои „великодушни“ цигани или катранджии, които взимали някои момчета и без да се съобразяват с желанията им⁶, откарвали ги от множеството настрана, за да ги заведаат за роби и да ги продават като животни или да ги заставят вечно да им робуват на кузнията (ковачницата), или при варенето на катрана.

Около гръвника се образували високи грамади от човешки глави на една страна и човешки тела — на друга. Телата, прошарени с кървави бразди, давали на мястото изглед на човешка кланица с натрупано човешко месо... Главите, нахвърляни една въз друга, окървавени, стояли всички с очи, вперени нагоре и полузакрити от горната клепка — сякаш обърнати веднъж за всякога към небесата, към престола на Всевишния с молитвено ходатайство за себе си, за своите и за другите си едновърни братя!...

Наложило се да донесат още два гръвника и християнската, българската или баташката касапница се разширила. Наченало се клането и на жените, момите, бабите и децата. По-напред жените ги завеждали на гръвника облечени само с риза, но по-сетне като видели, че това е в голям ущърб на голтаците-башибозуци, мъчителите раздрали покривалото на човешкия срам и захванали да ги събличат голи както мъжете и да ги колят като агнета на гръвника. И тая гледка е била още по-сърце-раздирателна.

а аз съм дошъл в съзнание. Живота си дължа на двата ката грехи, с които майка ми ме бе облякла, защото се бяхме приготвили да бягаме. Като лежах, аз се бях сгушил така, че грехите покриваха врата ми. Ятаганът ги бе пресякъл, а врата ми рязнал, но плитко. Убиецът ме бе цапнал и по главата, но ножът се бе изплеснал, та ударът не бил смъртоносен. Понеже бях потънал в кръв, Севди Пехливан ми заповяда да отида на реката да се умия. Като се върнах, той ме попита:

— Ако видиш баща си, можеш ли да го познаеш?

— Мога — му отвърнах аз.

— Аз ли съм баща ти?

— Не си! — отговорих му.

Тогава той ме изпсува и вдигна нож да ме заколи. Аз прибръзах, та казах:

— Ти си баща ми.

Той прибра ятагана и ме взе със себе си в Ени махала, където заварих още три-четири батачанчета...“ (с. 107—108). За такъв случай упоменава и писателят Иван Вазов в пътеписа си „В недрата на Родопите“: „— А вие как оцеляхте? — попитах ханджият. — Аз бях дете, мене ми завиха чалма и ме заведох в Баян. Сетне-ка, като ме научиха консулите, извадиха ме оттам...“ (Избрани произведения. Т. IV. С., 1950, с. 219). — Бел. рег.

⁶ Навярно те също са предпочитали смъртта пред исляма и робството у чужди. Вж. бел. 3. — Бел. рег.

↪ срещу посегналите на най-скъпото за тях: на девическата и женската им чест, тъкмо миг преди смъртта, както и доброволното решение на майките да поведаат децата си към гръвника, само и само невръстните им рожби да не попаднат в ръцете на мюсюлманите, което би предрешило участието им на вероотстъпници. Вярваме, че именно нашият Спасител, Който грижовно гледа на всяко Своё чедо и до последно не престава да дири спасението му, в тоя съдбовен миг изпълнил душите им със Своя неизказан мир, за да могат те да понесат страшните мъчения и болки с благодушие, с търпеливо упование на Неговата вековечна милост. — Бел. рег.

Батачанки показали същата мъжествена и същевременно унесена готовност за смъртта, както и мъжете. Тука само сцените били по-разнообразни, по-жаловити и по-ужасяващи⁷. Повеждат, например, майката към гръбника, а децата ѝ припкат около нея, промъкват се помежду касапите ѝ, улавят се за тялото ѝ и произнасят само умилителното, трогателното и детски обичливото: мамо!

— Мамо! — повтарят клетите, като изглеждат презрително водещите я мъчителни и впиват състрадателен взор, изпълнен с жалост и молба в сухите очи на мама, от която не получават нищо друго, освен отчаяни и празни погледи...

— Мамо! — продължават те подир, обърнали очи за милост и пощада към държащите я главорези; но майка им вече я слагат на гръбника, касапинът бързо издига секирата и под припевния звук на тяхното „мамо!“ я стоварва върху врата на майка им, чиято глава се търкулва с разплетената дълга коса при краката им и — сякаш за последно целование — ги пръска с майчината гореща, невинно пролята и мъченическа кръв!... Устата на децата отведнъж пресъхват, сладкото „мамо“ замира в гърдите им и като вцепенени остават неподвижни на местата си, без съзри гледат майчината си отсечена глава и чакат своя си рег!..

Или:

Башибозуците взимат от ръцете на майката детето, отсичат му главата, майката се хвърля с отчаян устрем върху нея, взема я, целува я, впила устни в изтичащата детска кръв, докле успеят и нея да я съсекат на части.

Или:

Майката припуска в обятията милата си рожба и не иска да се раздели в последната минута с нея, не иска да я остави в ръцете на безсърдечните зверочовеци, и не отстъпва,

⁷ Да обърнем внимание върху християнската твърдост на тия майки! Ето какво предава за техния подвиг в книгата си Тр. Керелов: „За да свършат по-бързо, донесли още два пъна. Колаци се изреждали един подир друг. Сегиз-тогиз някой башибозук грабвал невръстно дете — нарече ли го „буба“ (матко) — оставял го да живее. Много майки, като виждали, че децата им ще станат дроговерци, се хвърляли отчаяни, отнемали рожбите си и сами ги повеждали към гръбника. Подир това и те свеждали глави под смъртоносния удар“ (пос. съч., с. 107). Тук човек неволно си припомня народната песен, дето турчин увещава пленена невяста да си хвърли мъжката рожба, на което тя отговаря: „А бре, турчино! А бре, друга веро! Глава си давам, дете не давам!“ — Бел. рег.

докле не смесят кръвта ѝ с кръвта на любимама ѝ рожба...

При тия смайващи и сърцераздирателни гледки сред башибозуците имало и такива низки натури, у които се разигравали скотските похоти и те се опитвали преди смъртта да изнасят младите невестини и момичета! Обаче тук ни една батачанка не унизила себе си. При гръбника те чакали сетния удар на нависналата секира кротко като агнета; ала когато работата дохождала до честта им, те се сепвали от унесеността си и като разярени лъвци се хвърляли да се бранят от мъчителите до последни сили, докле ги насичали на парчета...

Така за няколко часа клането в Богдановата къща се свършило. Не останал ни един жив човек, с изключение на няколко малки деца, които били отведени в робство за потурчване. Около гръбниците се издигали планини от човешки глави и тела; на отделно място стояли женските и детските, и по цялото равно място били разхвърляни човешки и детински тела и глави — все с откренати и въздигнати към небето очи!..

Оттук сполучил да избяга, облечен в женски грехи, само Колю Христосков Кривов, който се скрил в черквата, дето отпосле го заклали. Божият промисъл оставил тоя едничък жив свидетел на станалото, за да узнаем по-късно за това чутовно мъченичество.

Подир два месеца известният кореспондент на „Дейли Нюз“ Дж. А. Макгахан на това място от коня си изброява до сто човешки глави, а самият му кон потъвал в човешки трупове и женски коси...

(Следва)

М. Рагувиев

ИСТОРИЯТА НА ЕДНА НЕСЪСТОЯЛА СЕ УНИЯ*

Трескавата дейност на католическата пропаганда за религиозното разкъсване на българския народ не се ограничи само в Цариград. Със същото усърдие тя работеше и из всички български области, но то се разбиваше о твърдото единодушие на народа, който яко заццищаваше праотеческата си вяра.

Високата Порта в началото на развитието на борбата срещу гръцкото духовенство до една степен уж стоеше неутрално, а сега тя снела бе маската. От 18 декември 1860 г.^I, по-насетне и от 24 февруари 1861 г.^{II} тя се притече на помощ на разните пропаганди и нейните органи в провинциите отново почнаха да преследват българските свещеници за тяхната привързаност към българските народни архиереи и да ги карат да признаят за свои духовни началници гръцките владици. С това правителството се стараяше да ги принуди да търсят защита и покровителство у чуждите пропаганди^{III}. Но народът се подигаше като вълни против гръцките владици и не оставаше свещениците си да страдат

I. Този ден 150—200 български търговци абаджии, водени от група франкофили начело с Драган Цанков, се явяват пред папския представител в Цариград архиепископ Брюнони и заявяват уж от името на целия български народ, че искат да приемат унията. Още на другия ден турското правителство узаконява новообразуваната униатска община, като я снабдява с печат и нужните документи. Показателен е фактът, че молбата на всенародно учредената преди девет месеци българската православна община още дълго остава неудовлетворена. — Бел. рег.

II. Този ден Цариградската патриаршия обявява за лишени от архиерейски сан водачите на борбата за самостоятелна българска Църква — преосвещените Иларион Макариополски и Авксентий Велешки. — Бел. рег.

III. Става дума за римокатолически пропагандни мисии, на които турските власти разрешавали да действуват свободно сред православните поданици на отоманската империя. — Бел. рег.

в затворите. От това често ставаха и частични сблъсквания особено между българските младежи и местните турски власти, а старите, както и по-напред, протестираха пред В. Порта за тези изнасилвания на съвестта и на религиозните им убеждения. Всичко това възпита и кали народа в борба срещу неговите вековни угнетители; и поради това, може би, правителството поотслаби натиска си да приведе в изпълнение патриаршеските 15 отстъпки. В някои места обаче имаше опасност да се намести латинската пропаганда, като например в Казанлък. А в Търново имаше вече една голяма партия за приемането на унията, и по този случай в общината станали бурни заседания. Най-после се реши да се свика едно голямо събрание с представители от селата и градовете на Търновската кааза.

Това събрание на 6 февруари се откри и заседанията му траяха около една седмица все върху този въпрос и най-после били взети тези две решения, които писмено предали на местния управител Фехим паша. С първото още веднъж заявили, че не признават гръцката патриаршия и нейния в Търново владика, а с второто, че българите от Търново и епархията желаят да имат своя народна йерарх^I. Ако прочее католическата пропаганда донейде се загнезди в Одрин, виновати са пак гръцките архиереи, защото безбожно гонеха всичко българско. Извършеното от патриаршията беззаконие на 24 февруари даваше голяма надежда на католиката пропаганда и затова тя побърза да се възползува от това обстоятелство. Тази пропаганда навярно си правела сметката, че ако сега се ръкоположи от папата патриарх за униатите българи, а В. Порта го утвърди с фермани и берати, то православните българи, раздразнени от несполука в борбата си с патриаршията, негли бездруго ще признаят

този патриарх за свой духовен началник, и по този начин целта ще се постигне — целият български народ чрез него ще се подчини на римския папа, а руското влияние ще се изтласка из България.

Водени от тези съображения, началниците на пропагандата за оръжие на целта си одобриха Йосифа Соколски, игумен на Габровския манастир.

Йосиф Соколски беше старец около 80 години, прост, малограмотен, всичкото му образование се състоеше в това, че знаеше църковния устав, четеше наизуст няколко псалми, много тропари и разни черковни песни. Той нямаше никакво понятие за съществена

Макариополският митрополит
Иларион
(1812–1875)

разлика между Източната и Западната църква; за него и двете бяха еднакви, защото в служебните книги той е срещал служби и на римски папи. При това Йосиф Соколски беше и постник: той от младините си не ядеше месна гозба, а се хранеше с растителна храна, с мляко, яйца. Той пристигна в Цариград през ноември 1860 година, за да види, как вървят работите по църковния въпрос, и кога ще се почне ръкополагането на български владици. Като познаваше отблизо, що за хора бяха гръцките владици, както тяхното достойнство, той намираще себе си по-достоеен от тях, и защо прочее да не стане и той владица? „Аз вече не мога да търпя, — бе казал в началото на 1860 г. на един габровец, който заминавал за Цариград, — да гледам само гръците да стават владици. Занеси ти там, в Цариград, много здраве от мене на чорбаджиите да ме направят владица. Защото аз искам, кога служа, да си турям на главата корона. Ако патриархът не ме направи владица, аз отивам в Рим да ме направи такъв папата“. На агентите такъв именно човек трябваше за целта и затова него одобриха за архиепископ, за да им бъде играчка в ръцете.

И тъй българо-униатската община на 15 март изпроводи за Рим архимандрит Йосифа Соколски, придружен от Драган Цанков, г-р Г. Маркович, дякон Рафаил и от Евгений Боре, началникът на лазаристите^{IV} в Цариград. На 22 март пратениците пристигнаха в Рим,

посрещнати от префекта на пропагандата, кардинал Барнаба, който ги отведе в отделен дом. След четири дни с специални каляски бяха заведени във Ватикана и приети от папата, на когото всички целуваха краката. Йосиф Соколски му държаше реч, в която му казал, че българите се връщат във вярата на прадедите си, че докато били покорни, верни и ръководени от бащата на голямата християнска фамилия, законния наследник на апостола Петра, те били благополучни и богати със светли и духовни блага; но прелъстени от лоши съвети, подобно на блудния син, те се отдалечили от тази фамилия и се залутали в страна далечна, в страна на заблуждението и се хранили много векове с нечистото учение на Фотиевата ерес като с жельди. Най-после свестени от глад и бедност, в които гинели, те си спомнили светия отец, който ги бил родил в живота на християнството и си казали да идем да го намерим и да му кажем, че сме съгрешили пред небото и пред него и т. н.

Като взел от ръцете на Соколски тази реч (написана на български седри прости славянски букви и по френски), папата отговорил, че от радост му се било нажалило като се научил, дето една част от българите презърнали бащината си вяра и че това било за него една голяма утеха, проведена му от Бога.

След молитвословията си, за да утвърдя Бог решенията на тези българи, които се били върнали в пазвата на римската църква, и да бил вдъхнел и на останалите мисълта да последват примера на речените, и след като изказал надежда, че Бог цял да чуе молитвите му, папата поканил Йосифа Соколски да се приготви да го ръкоположи в неделя по примера на предшественика си папа Николай I, който уж едно време бил ръкоположил първия български архиепископ. До края на аудиенцията Йосиф Соколски стоял на колене пред папата. Когато депутацията излязла из салона на аудиенцията, папата по български

IV. Една от многото римокатолически мисии (конгрегации), основана с прозелитични цели в Париж през 1625 г., проводник на френската политика. — Бел. рег.

казал на Соколски: „Сбогом, български патриарше!“ Йосиф бе ръкоположен в неделя на 2 април много тържествено, и не бе наречен патриарх, както му бе обещано, а „архиепископ и апостолски намесник на съединените българи“. На новия архиепископ бе обещано да го произведат за патриарх тогава, когато числото на съединените българи стигнело до 500,000 души, за да имал пог-властта си няколко епархии.

Йосиф Соколски пристигнал от Рим в Цариград на 14 април и бил посрещнат много тържествено. С усмивка до уши от радост, че станал владица, той току и двете си ръце простирал и въввирал на всекиго в устата да му ги целуват и говорел: „много ти здраве от светия отец“.

Придружен от духовни и светски лица, Йосиф Соколски посетил папския намесник, арменокатолическия архиепископ, а след няколко дни посетил и министрите.

Всички посещения на Йосифа Соколски ставаха също тъй тържествено, както на всеки християнски религиозен началник в Цариград и такива почести му се отдаваха от правителството, щото за простите българи той бе същински патриарх, па и агентите на пропагандата иначе не го наричаха.

Между това в Цариград, в Париж и Рим големи надежди имали за развитието на католицизма между българите и затова във френската столица се състави дружество от француойки и полякини под председателството на княгиня Чарторижка за събиране на помощи, с които да се приготвят разни църковни одежди и други украшения за бъдещите българо-униатски църкви. Такива предмети се купили твърде много и се изпратили в Рим до папата, който с особено писмо благодарил на речената княгиня; а император Наполеон III бе подарил за бъдещите българо-униатски църкви сдвайсет потира: 10 златни и 10 сребърни.

V. Решение за заточение на Преосвещените Иларион Макариополски, Авксентий Велешки и Паусий Пловдивски, взето от събора на Цариградската Църква (1858—1860), който отхвърлил искането на българите за самостойна църква. — Бел. рег.

Пловдивският митрополит
Паусий

А правителството едва сега побърза да изпълни решението на патриаршеския събор^V, когато Йосиф Соколски се върна от Рим в Цариград. На другия ден след пристигането му, на 15 април, Лазарова събота, пловдивският паша с една телеграфска заповед от В. Порта повика в правителствения дом пловдивския митрополит Паусий и му съобщи, че трябва тутакси да върви на заточение в Св. Гора. „Аз съм готов да изпълня царските заповеди, — отговори доблестният архиерей, — но дайте ми позволение да си наредя домашните работи“.

По молбите, прочее, на няколко първенци българи, исканото време се даде, и митрополитът тръгна за митрополията. Но докле да иде до сред улицата, настигат го няколко жангарми и го подбират пред себе си като разбойник, та през пазара го връщат в правителствения дом. Тук изведнъж го качват в една проста градинарска талига, и придружен от няколко жангарми, откарват го в Т.-Пазарджик, дето вечерта пристигнал и пренощувал в правителствения дом, без да позволят на никои българин да се приближи до него.

От тук на другия ден много рано бил изведен и по сухо откаран за Св. Гора и оставен във Ватопедския манастир.

Пловдивските българи от голяма жалост за митрополита си нея година не могли весело да отпразнуват Великден. Българските в Пловдив църкви, в знак на жалост, отвътре били покрити с черни платна, а портрета на Преосв. Паусия бил поставен във владиковия трон на съборната църква. За утеха по Великден, във време на църковните литии, свещениците носели наедно със свещените образи и портрета на любимия си пастир.

В това време, когато Иларион продължаваше да живее в Ени-кьой, един вид на заточение, в началото на април, С. Раковски от Белград чрез своя в Цариград кореспондент, Йосифа Дайнелов, изпровожда няколко свои писма до Илариона с мнение как да се реши въпросът. Иларион, като получил тези писма, целунал ги, турнал ги в пазвата си, за да почерпи някоя полза от тях и казал, че бил готов да иде и

в Америка на заточение, стига само нашите българи да постоянствуват.

Той цял да покаже на Портата документи, по които българския народ бил отгледен от гръцкия, а след това нека го убиели: той бил готов да умре за народа. А дядо Авксентий, още повече дързостен, спокойно си живеел в дома си, близо до българската църква, която често посещавал и с мантия възлизал във владикувия трон, без да го е било грижа от някого. А други двама българи владици, Доротеи Софийски и Паусий Врачански по разпореждането на патриаршията тичаха за прехраната си да служат по гръцките църкви в Цариград².

Това, което бе станало в Пловдив около заточението на Преосвещения Паусия, вечерта него ден по телеграфа се съобщил на нашите българи в Цариград.

Обезпокоявани и в притеснение от гълогото отстранение на своя лобим архиерей Илариона от Българската църква, както и от известието за Паусия, цариградските българи на 16 април — Цветоносна неделя — се събрали и решили писмено да го поканят да се върне, и на другия ден му отправили едно писмо, подписано от 245-ма българи, в което между другото му казват: „Ваше Преосвещенство, не е за описване душевната ни скръб, която ний, българите от султановата столица, сме претърпели през дните на вашето от църквата ни тридесет и повече дни отсъствие, а особено в ония дни, когато Вашето присъствие е било най-нужно, за да слушаме боговдъхновените Ви поучения и най-неотменно да ся утешаваме в лицето Ви срещу непрестанните клевети и гонения, които претърпяваме от неприятелите и на вярата ни, и на народността ни. Истина, Ваше Преосвещенство, бяхте принудени по причина на повреденото си здравие (тая е поне познатата причина) да ся отдалечите за малко време от сред стадото си, което не е преставало да вдига молебна ръце към Подателя на всяко добро за по-скорошното Ви оздравяване. Но сега, когато ний ся надяваме да са ся услышали горещите им молби към Бога; сега, когато идущата неделя на 23 того ще ся празнува славното възкресение из мъртвих Господа нашего Исуса Христа, мы, долуподписаните, съгласно желанието на всите из големия този град българи, молим Ваше Преосвещенство да ся възвърните сред злополучното без Вас Ваше словесно стадо и в народната ни цър-

ква при Фенер лично да извършите божествената служба в слава на Оногова, Който из много милостта си, за да ни избави от греховете праотчески, распяся и възкръсна и Който ни вдъхнува да отхвърлим миналата година на същия ден ненавистното иго на гръцкото нечестиво духовенство“³.

Два дни след това, подиредно тайно заседание от по-първите българи на 19 април двамата членове на Временната смесена комисия, Хр. Тъпчилеца и х. Николи Минчооглу, се представили на Али паша и му подгали оставката си приблизително с това съдържание, че понеже мисията им, като на народни представители, била да представляват на Портата общото народно желание и понеже след многобройни тъжби и трудове не се уважили, то те по народната воля дават си оставката с молба правителството да ги извини, дето са му правили главоболие. На това Али паша им отговорил, че по изискванията на дипломатията българските владици трябва за няколко месеца да идат на заточение като на разходка. Затова, добавил Али паша, трябва да пишат на Илариона да се върне от Енимахале. А това заточение, което било в интереса на унията и Турция, искал го френският посланик също и патриаршията, подкрепена от руския и гръцкия посланици⁴.

(Следва)

Бележки от автора:

- 1) В. „България“, № 101, стр. 774.
- 2) Етногр. Музей пап. 148, № 7603 писмо.
- 3) Из архивата на покойния Дорост. и Черв. митр. Григорий.
- 4) Из архивата на Раковски.

Христо Тъпчилецов
Ревностен труженик по църковния въпрос. Подпредседател на временния съвет на Цариградската българска община

Из живота на Българската Старостилна Православна Църква

В ПЕТАТА НЕДЕЛЯ на Великия пост, когато се чествува паметта на св. Мария Египетска, светата Литургия в храма „Успение Богородично“ бе извършена от Триадицкия епископ Фотий в съслужение с храмовото духовенство. В словото си владиката припомни едно забележително събитие от живота на преподобната.

Още в същия ден на нейното покаяно обръщане към Бога Мария се е удостоила да приеме светите Христови Тайни. Същия този ден сутринта тя все още е била блудницата Мария. А около обяд тя е вече покаяла се грешница, приобщила се с Тялото и Кръвта Христови, изпълнена със свята решимост да поеме по гълогия, непостижим за нас път на пълното очистване и на ангелоподобен живот в Христа.

„Каква е тази необозрима дълбочина, каква е тази сила на покаянието, която за мигове преобразува свърталището на блуда в Христов чертог? Можем да се опитаме да потърсим отговора на този въпрос в големия покаян канон на св. Андрей Критски. Ако проследим възможно най-обобщено съдържанието на канона, ще видим, че в самото му начало човекът е безнадежден роб на греха. Човешката душа стана под това бреме, долавя се дори полъх на известна безнадеждност и отчаяние. Ала възпъцава се Словото Божие, Господ Иисус Христос стъпква главата на змията и съкрушава греха. Душата получава сили за борба с греха. И ето че човекът се устремява към новозаветния Силоам, за да се умие със съзидите на покаянието. Душата начева да се бори с греховните нагласи, с плътските страсти, с лъстивите помисли, като се стреми да принесе плодове на покаяние. Ала и в това свое усилие тя вижда, че не тия плодове са докрай благоуханната жертва Богу. И тогава душата изповядва в тропара от девета песен на канона: „Еднички Спасителю, не изисквай от мен достойни за покаяние плодове, защото силата ми изчезна. Дай ми всякога съкрушено сърце и духовна нищета, та като благоприятна жертва да Ти ги принасям“.

Ето го, възлюбени, сърцето на покаянието — подчерта владиката. — За броени мигове то е затуптяло в блудницата Мария. Оттук насетне целият ѝ живот става благоуханна жертва, принасяна от съкрушено сърце, от растящото съкровище на духовната нищета.

И тази жертва довежда Мария до върховете на светостта. Но човек не може да вмести в себе си гара на съкрушеното сърце и съзнанието за духовната нищета, ако не се реши да умъртви самостта — този дълбок и мрачен извор, от който изтича океан от гордост, самоизмама и най-различни грехове.

Ако ние с Божия помощ прогоним от себе си безумната гордост и пламтящия гняв, ще стихнат и бурите в душата, не ще гори и тялото. И ние ще се окажем способни да вместим в себе си и небесно прекрасния гар на целомъдрието. Гледаме ли на всяко същество отвътре — каза в края на словото си владиката, — ние ще изпитаме към него не желание, не влечение, а жалост, защото там ще видим духовна нищета, подобна на нашата. Наистина люта е тази бран със самоизмамната самост. Ала без нея ние никога не ще придобием съкрушено сърце и пълно познание за духовната си нищета. Без тази бран у нас не ще затупти сърцето на покаянието, не ще разкрие своята красота празникът на покаянието. А през него, единствено през него минава пътят, който води към пресветлия празник на Възкресението.“

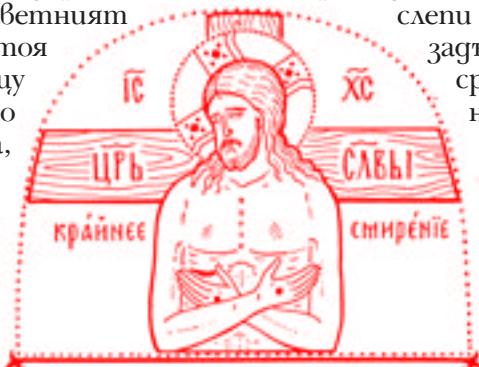
ПРАЗНИКЪТ ВХОД ГОСПОДЕН в Йерусалим събра на 24 април (11 април, ст. ст.) много богомолци в столичния храм „Успение Богородично“. Всенощното бдение в навечерието на празника и светата Литургия в самия празничен ден бяха възглавени от Триадицкия епископ Фотий.

„Където и да се намира Богочовекът Христос, лодете се разделят и застават или от дясната, или от лявата Му страна, така, както ще се разделят при Неговото последно явяване в последния ден от историята на този свят — каза владика Фотий в проповедта си. — Ето, Господ отива във Витания при възкресения от Него Лазар и настава разделение. От дясната страна на Спасителя застават апостолите, Лазар със сестрите си Марта и Мария. От лявата страна застава предателят Юда и започва да негодува, задето Мария е изляла драгоценно миро върху главата и нозете на Христа. Сетне Господ Иисус Христос влиза в Йерусалим. Отдясно застават йерусалимските младежи, застават ония, които приветству-

вам Господа с радостния възглас: „Осанна!“ От лявата страна застава фарисеите, книжниците, първосвещениците, стареите народни, разяждани от пълнена злост.

Вярно, мнозина и от тези, които днес са отгъсно и радостно посрещат Спасителя, само след броени дни ще преминат отляво. И същите гърла, които днес възторжено викат *Осанна Сину Давидову! Благословен Идеият в име Господне!* (Мат. 21:9), подир няколко дни ще кръщат: *Махни, махни, разгни Го!* (Иоан 19:15). Ала най-често наистина силните на този свят са тия, що застава отляво на Христа. Отляво на Христа са гордите римляни, владетелите на Йерусалим и Юдея, отляво на Христа са водачите на еврейския народ. А Той иде крокъ, възседнал осле, син на погаремница, както предвъзвестява старозаветният пророк (Зах. 9:9). Силните на този свят отколе водят война срещу Господа на небето и земята. Но това е война наглед страшна, а всъщност жалка, защото е война на сухата шума срещу бурния вятър. Пригответе си силните, пригответе си оръжия, с които изтребват един друг и ги насочват към Господа. Но чрез тяхната злоба Христос ще съкруши бащата на злобата — дявола. Измисляли са силните и продължават да измислят лъжливи и пошли слова, с които се унижават един друг и мислят, че с тия слова ще унижат Оногово. Които Единствен знае що е слово и отде идва то. Надигат се силните срещу Бога, мислят, че воловат срещу Него, а всъщност воловат помежду си и Бог с жалост гледа това безсмислено самоубийство.

Дано нашият дух се отвърне от безсилието на тънещите в самоузмама силни на този свят — призова накрая владиката. — Да възложим цялото си упование на най-Бедния и най-Силния, Които нявга е стъпвал по тази земя. Да зажадува душата ни за Цар силен и смирен — смирен поради силата Си и силен със смирението Си. Да пребъдем отгъсно на Този, Които победи смъртта и Когото цялата вселена не може да победи. Да зажадуваме за Цар, Които е безпределен, Които има безпределна мощ и безмерно човеколюбие. Да застанем отгъсно и докрай да останем там при всички видими неспогои и поражения. Да застанем отгъсно на Царя на славата, нашия Господ Иисус Христос, Комуто подобава слава, чест и поклонение заедно с Отца и Светия Дух, Единосъщната и Неразделима Троица сега, всякога и във вечни векове.“

ПРЕЗ ВЕЛИКАТА (Страстната) седмица почти всички богослужения в столичния катедрален храм „Успение Богородично“ бяха възглавявани от председателя на Българската Старостилна Православна Църква, Триадицкия епископ Фотий.

„Днес Църквата ни разкрива събитие, което не можаха да проумеят почти всички участници в него преди близо две хиляди години — каза владиката в словото си на Велики петък. — Събитие тайнствено като бездна, събитие страшно и тежко като бремето на всички човешки грехове, събрани в едно. Един само грях направи Адам роб на смъртта, един само грях жигоса Каин с клеймото на вечния позор. А ето че Христос Господ поема върху Си грамадата от всички логски грехове. Уви, слепи са обезумелите от грях лоджии и загъхани от злоба се устремяват срещу Господа и Неговия Помазаник — продължи владика Фотий, описвайки всеобщото безумие, довело до богоубийството. — Та повечето от тях са богомолци, дошли в Йерусалим за празника, за да се поклонят на Бога! Ала обръщат гръб на храма и заедно със своите хазяи се втурват да искат кръвта на Праведника. Свещениците забравят храма, куците и сакатите вдигат патериците си, а слепите тояжките си, за да вземат участие в убийството на Изцелителя.“

Човекът се вдигна срещу Бога. Нима човешкото сърце се е обърнало на камък? „Плесници се сипят върху Твореца и ударите от Неговия позор усеща творението“, четем в една от стихирите за днешния ден. „Колкото по-голяма е любовта, толкова по-голямо е и страданието“, казва преп. Теодор Студит. Ако не можем да измерим любовта на Спасителя към нас, нека измерим поне страданието Му за нас. А то е толкова голямо и ужасно, че земята го усети и се разтърси, слънцето го усети и помръкна, камъните го усетиха и се разпукаха, гробовете го усетиха и мъртви възкръснаха. Стотникът пред Кръста изповяда Сина Божий, а разбойникът на кръста се покая. Да не се окажат нашите сърца по-слепи от земята, по-кораби от камъните, по-безчувствени от гробовете и по-мъртви от мъртъвците. Да изповядаме Христа Господа като римския стотник и да се покаем като разбойника на кръста, за да не се окажем сред шайката на скрити и явни богопротивници. Веднъж Бог беше с тях на земята, ала никога не ще бъде с тях на небето“ — завърши владика Фотий.

НА ВЕЛИКА СЪБОТА, 30 април (17 април, ст. ст.), епископ Фотий в словото си говори за последната тайна от себепринизяването на Богочовека — Неговата нетленна смърт.

„Цялото творение потръпва пред тази тайна, с благоговееен трепет я съзряват Небесните сили, защото в пълнота тя не е постижима и за тях. Невъзможно е безбрежният океан на тази тайна да се вмести в мигената черупка на човешката мисъл и човешкото слово. Ала въпреки това богослови са се опитвали да я разясняват, пораждали са се спорове, тленно или нетленно е било Тялото на Христа. Според преп. Максим Изповедник човешката природа на Спасителя е безсмъртна и нетленна, като Адамовата природа до грехопадението, но Христос доброволно я подчинил на условията, в които живее грехопадналата човешка природа. Така че Христос Господ е възприел не само човешката природа, ала и онава, що е противоприродно — последствията от греха. В същото време, обаче Господ Иисус Христос е напълно неприсъщствен към първородния грях поради Своето безсеменно рождение от Майка Девица. Той възприема човешката природа в нейното състояние след грехопадението с изключение на самия грях. Възприема природата, подлежаща на страдания и смърт. Така Въплътеното Слово достига до последните предели на увреденото от греха творение — достига до смъртта и до ада.“

В тези велики и святи дни Църквата призовава всички свои чеда да почерпят поне капки от тази тайна, за да влеят те в душата обилни струи от вяра, благоговение, благодарност, трепет, страх Божий, надежда — продължи владиката. — Без да сме утолили жаждата на Божия образ у нас поне с капки от благодатните истини, към които ни зове Църквата през тия дни, ние не ще можем да се приобщим и към отблясъци от радостта на настъпващия празник. Защото не усмивките, не външното благолепие в храма, не трапезите, не поздравленията са същината на празника. Тя може да се усети и съхрани в сърцето, което поне в малка степен е усетливо към тайните на нашата вяра. Отново св. Максим Изповедник казва: „Ние се удивяваме, като виждаме как крайното и безкрайното — неща взаимно противоположни и неможещи да се смесят — са съединени в Него, т.е. в Божия Син, във въплътеното Слово Божие. Защото безграничното по неуразим начин се ограничава и ограниченото се разширява до мярката на безграничното“. Непостижими Господи, Които си вкусил смърт, за да умъртвиш смъртта, слава на Тебе, сега и всякога и във вечни векове!“ — завърши епископ Фотий.

СВЕТАЛОТО ХРИСТОВО ВЪЗКРЕСЕНИЕ бе чествувано с пасхални богослужения във всички храмове на Българската Старостилна Православна Църква. В столичния катедрален храм тържественото богослужение, което продължи до зори, бе извършено от Триадицкия епископ Фотий в съслужение с храмовото духовенство в присъствието на многобройни богомолци. Причастяването ставаше от три Чаши и продължи близо час. Пасхалната вечерня, утренията и светата Литургия на Светли понеделник отново бяха отслужени от председателя на Българската Старостилна Православна Църква, който се обърна към богомолците с Пасхално слово. (Словото помества от отделно на с. 34.) Богослужението завърши с литийно шествие около храма, при което бяха прочетени съответни евангелски текстове.

НА СВЕТАИ ПЕТЪК, който тая година се падна на 6 май (23 април, ст. ст.), храмът „Живоприемнен източник“ в град Сандански чества своя престолен празник. Скъп гост на енорията в тоя ден бе Триадицкият епископ Фотий, който оглави празничното литургийно богослужение. Негови съслужители бяха свещениците отец Йоан Мостовенков (настоятел на храма), отец Петър Димитров, отец Стефан Андонов, отец Василий Зашев, отец Константин Костов, отец Владимир Дончев и дякон Николай Петров.

В словото си владиката припомни, че нито един дар в Църквата не се приема без помощта на Божията Майка, защото Тя е първото човешко същество, което е прекрачило границата на бъдещия век. Затова Тя е и начало на прославената Църква. След това епископ Фотий говори за великото съкровище на Божията благодат, която всички ние, кръстени в името на Пресвета Троица, сме получили в тайнството Миропомазване, но която може да даде плод в нас, само ако ние полагаме усилие да я разкриваме, т.е. да се трудим в придобиване на светоевангелските добродетели. „Ние, съвременните християни, не ценим благодатта, която имаме, не ценим тази благодат, която Царицата Небесна раздава на вярващите. Само ако тръгнем по стръмния евангелски път, ще започнем постепенно да проглеждаме духовно. Тогава ще дойдем до съзнанието, че не бива да продаваме на света това съкровище, което имаме, защото светът не може да ни заплати за него. В сравнение с него целият той струва колкото хартия в сравнение със злато. Ето,

ПАСХАЛНО СЛОВО

Смъртта биде погълната с победа (Ис. 25:8; 1 Кор. 15:54)

Възлюбени във Възкръсналия Спасител братя и сестри,
чеда на Светата Православна Църква!

Тия слова богогласният пророк Исаяя предизвестява, а Христовият свидетел апостол Павел благовести най-великата победа в историята на мирозданието — победата над смъртта. Победа над смъртта? Съвременният човек ще се присмее на този израз или в най-добрия случай ще види в него красив символ. Уви, двусмислено, с външна увереност и в същото време със скрита колебливост ще го възприеме и съвременният топлохладен християнин. Ала за верните следовници на Христа смисълът на тия думи далеч не се изчерпва с облечено в религиозно-поетична образност „вярване“ на християните, нито пък се припокрива с едно линеенно, половинчато и безплодно религиозно убеждение. Ние, които искаме да сме Христови, черпим от тия думи жива вяра и надежда, дух и истина, сила и живот. Защото те са думи на живия Бог. И защото Сам Бог, Сам Изворът на живота в лицето на Богочовека Христос победи смъртта, стъпка смъртта, умъртви смъртта.

Тази Христова победа е единствената победа в историята на човешкия род, на която могат да се радват всички, безусловно всички човешки същества. Защото всяка друга победа на земята е разделяла и разделя хората. И най-благородните човешки победи имат и своите тъмни страни, а дори и да ги нямаха, всички тези победи са обречени, защото рухват поразени пред лицето на последния победител — смъртта. Само Христовата победа над смъртта изпълва дълбините на човешките сърца с радост, над която обезсилена смърт няма власт, защото тази радост блика от единението на сърцата с Победителя на смъртта.

Но как така? Смъртта е погълната с победа, а човеците умират. Да, на пръв поглед сякаш нищо не се е променило. Всеки човек излиза от този живот през вратите на смъртта. Но за тия, които умират в Христа, смъртта не е страховита бездна, а раждане за нов живот, завръщане в небесното отечество. От край смъртта става начало. Неслучайно древните християни са празнували смъртта на мъчениците като раждане за нов живот във вечността. След смъртта и възкресението на Богочовека гробът не е мрачен, защото Господ го осия с несътворена светлина; гробът не всява страх и ужас, защото е не край на живота, а раждане и начало на вечен живот с Христа; гробът не е последното място на земното ни изгнание, а последна врата по пътя към небесното отечество. Различието между смъртта до Христовото Възкресение и смъртта подир него е подобно на различието между неугасим пожар и пламък на свещ (светител Николай Велимирович).

Христос Господ победи смъртта, за да направи тази победа наша победа. Как? Като възкреси първо духа ни, а сетне и тялото. Стане ли човешкият дух вместилище на Божията благодат, и тялото става храм Божий. А стане ли тялото храм на Всевишния Бог, тогава Възкресителят е вътре в нас и възкресението кълни в нас и преди смъртта, и подир смъртта така, както кълни злакът от умрялото в земята пшеничено зърно (срв. Иоан. 12:24).

Христос възкръсна, за да стане Възкресител. Възкресител на нашите души и на нашите тела. Никой не може да възкреси мъртвите, освен Господ и никой не може самовластно да възкръсне от мъртвите, освен Господ. Ала, уви, не ще се нахранят с тия слова мъртви души в живи тела. Но нека бъдат тия животворни слова насыщен хляб за нас, за да оживеят душите ни и да станат Божий храм телата ни. Защото Господ е със своите живи люде и в своите живи люде — и до гроба, и подир гроба, и сега, и всякога, и в безкрайността на бъдещия век. Амин.

Христосъ възкресе! Воистинно възкресе!

Пасха Господня, 2005 г.

† Триадицкият епископ Фотий

това трябва да проумеем, за да пазим сърцето си да не се прилепва сладострастно към благата на този свят, към мамещите лъжливи извори, от които колкото и да пием, все ще си останем накрая жадни.“

По-нататък председателят на Българската Старостилна Православна Църква говори за опасностите, които ни дебнат от съвременната видеокултура и информационния океан на Интернет. „Светът днес е изключително агресивен спрямо всички люде. Християнинът би следвало да има разумно, осмислено, обосновано светогледно отношение към всичко, което светът предлага, за да може да има изградени вътрешни защити, и то най-вече духовни. Ние отново и отново трябва да се връщаме към съзнанието за нашето истинско съкровище, отново и отново да търсим близост с Господа в молитвата, отново и отново да се връщаме при Господа, след като сме се отдалечили от Него, отдавайки се на греха, отново да поемаме по стръмния и трънлив път, след като сме се поамали по удобния, лекия и широкия път. Защото ние тук можем да живеем така, както ни се иска, Господ ни е дарил свободна воля. Ала подир смъртта неизбежно ни предстои среща с Господа, независимо от това дали имаме, или не жив усет за тази предстояща среща.“

Затова днешният празник е време не само за радост, но и за отговорен духовен размисъл, та да можем да осмислим духовно останалото време от живота си“, завърши председателят на Българската Старостилна Православна Църква. „Да посветим това време на Господа и на ближните, та когато наближи да преминем във вечността, да можем с ум, съвест и със сърце да измолим от Пречистата Божия Майка най-великото чудо — Нейното майчинско застъпничество за нас грешните пред Своя Син и наш Господ Иисус Христос, Комуто подобава чест, поклонение и възхвала сега и всякога, и във вечни векове.“

В същия ден чувствуват своя храмов празник и пловдивската и пазарджишката енории на Българската Старостилна Православна Църква, чийто небесен покровител е св. великомъченик Георги Победоносец. В гр. Стамболийски, в храма, посветен на великомъченика, свещеник Доротеи Стоянов отслужи всенощното бдение, водосвет и св. Литургия, на която се причастиха повече от петдесет енорияши.

В ДЕНЯ на светите равноапостолни братя Кирил и Методий, 24 май (11 май, ст. ст.), благоверградските православни християни се събраха, за да почетат престолния празник на своя параклис. Всенощното бдение и св. Литургия

бяха отслужени от енорийския свещеник отец Василий Зашев. Гости на празника бяха о. Йоан Мостовенков, който извърши водосвета, и о. Стефан Андонов, а също така миряни от София, Сангански, Петрич и Дупница.

НА 5 ЮНИ (23 май, ст. ст.) се навърши една година от кончината на приснопамятната игумения Серафима (Ливен), духовна гъщеря на светител Серафим Софийски. Камо представител на Оропския и Филийски митрополит Киприан, председател на Синода на противостоящите — Църква на истинските православни християни в Гърция — в София пристигна Негово Преосвещенство Метонският епископ Амвросий, за да вземе молитвено участие в св. Литургия и панихидата по случай годишнината.

Наг 700 души от страната и чужбина се събраха на малкото манастирско гробище, за да се помолят за упокой на приснопамятната игумения Серафима. Панихидата бе извършена от Негово Преосвещенство Триадицкият епископ Фотий и Негово Преосвещенство Метонския епископ Амвросий, на които съслужиха осемнадесет свещенослужители. В края на панихидата двамата владици се обърнаха с проповеди към осиротелите сестри и миряните. „Матушка игумения Серафима е пример на толкова много християнски добродетели, че е невъзможно те да бъдат изброени — каза в словото си епископ Амвросий. — Св. Серафим Саровски е заръчал след смъртта му да ходят на неговия гроб и да изливат душите си пред него. Аз съм сигурен, че вие постъпвате по същия начин с Матушка... Матушка беше духовна майка на много хора. Тя има петдесет чеда тук, в манастира, но в духовно отношение нейните чеда са стотици и хиляди... Тя е майка на цялата Българска Старостилна Православна Църква.“ Накрая владици Амвросий отправи молитвено пожелание по нейните молитви Господ да ни дарува истинско покаяние. (Проповедта на Триадицкия епископ Фотий е поместена отделно на с. 2.)

ПРАЗНИКЪТ ВЪЗНЕСЕНИЕ ГОСПОДНЕ, 9 юни (27 май, ст. ст.), бе почетен с богослужения във всички енории. В първия храм на Българската Старостилна Православна Църква, параклиса „Възнесение Господне“ в кв. „Лозенец“, София, йеромонах Теофан отслужи всенощно бдение, а на сутринта — водосвет и св. Литургия.

СЛИЗАНЕТО НА СВЕТИЯ ДУХ бе тържествено чествувано на 19 юни (6 юни, ст. ст.). По традиция храмът „Успение Богородично“ бе богато украсен с цветя и зеленина. Празничното всенощно бдение и св. Литургия отслужи Триадицкият епископ Фотий. В проповедта си той говори за приобщаването към светлината и благодатта на Светия Дух като същност на християнския живот.

„Наистина угаснали, мрачни сме ние, съвременните християни, или поне повечето от нас. И нека да не виним, както имаме навик, единствено времето, в което живеем — тежките обстоятелства, отстъплението, оскъдняването на духовност и благочестие, които съгръхват с благодатта на Светия Божий Дух. Защото причината да бъдем угаснали, мрачни, духовно безплодни се корени, в крайна сметка, в самите нас. От една страна сякаш желяем да вървим подир Господа, ала от друга — не можем да се откъснем от света с неговите ценности и блага, към които често пъти сърцата ни прилепват така силно. За да се запали искрата на небесния стремеж у нас, ни е потребна благодатта на Светия Божий Дух, защото без нея ще бъдем неуредени, неустроени, неустойчиви в християнския си път. Много тъжно е, че ние вкусваме Христа в светите Тайни, ала душата не се приобщава с превеликата благодат на тази дивна светиня. Свидетелство за това е нашият живот, самите ние. Ако душата бързо потъва сред суетата на окръжаващия ни Вавилон, то тя твърде скоро е изневерила на Христа Спасителя, след като се е съчетала с Него в светите Божествени Тайни на Тялото и Кръвта Христови.

За нас има надежда, ако решително отвърнем поглед от заобикалящите ни земни ниви на глуда, продължи владиката. Как да вкусим Господа и да усетим колко е благ, как душата ни да стане обиталище на Пресветия Дух, да се просвети и възпламени от Неговата благодат, когато вярата тлее и оскъднява — и не само у обикновените християни? Колко е тъжно, когато охладнява вярата у свещениците, колко ужасно е, когато архиереи и свещеници безмилостно разпъват вярата на християните с поведението си, живота си, мислите си, делата си! Днес с небивала сила се разразява отвратителният стремеж на дявола да порази дълбоко човешката душа — толкова дълбоко, че да стане тя духовно безчувствена и неспособна да вмести в себе си благодатта на

Светия Божий Дух. Достатъчно е да хвърлим само бегъл поглед върху утаечната съвременна култура, за да усетим с каква мощ се стреми тя да разруши естествените защитни механизми на човешката личност, да смаже мисловната критичност и просто разумността у човека, да го направи същество, лакомо единствено за удоволствия. Понякога се долавя и неприкрито бесовско действие, като целта на всички тия неща е една: да зароби напълно човешката личност без видимо външно насилие над нея. Така, че тя да чувства и да преживява себе си неограничено свободна според принципа „всичко е позволено“.

Ето на какво зло ние като Христови следовници трябва да противостоим с всички сили — подчерта председателят на Българската Старостилна Православна Църква. — Но можем да победим — не със своите сили, не с естествената добродетелност, а единствено и само с благодатта на Светия Божий Дух. И човешкият грях, и цялото демонско зло не са в състояние да обезсилят тая благодат. Затова да не се пилеем из нивите на глуда, да не допускаме двусмислеността, нерешителността да тровят душите ни и да ги държат мрачни, без светлината и благодатта на Светия Дух. Докато още се нижат земните ни дни, да се обърнем с ум, сърце и съвест, с цялото си същество към нашия Творец, Изкупител, Осветител. Господи, дай ни ново сърце и нов дух, отнеми каменното ни сърце! Вложи в нас Твоя Дух, та да ходим по Твоите заповеди и да пазим, и да изпълняваме Твоите наредби! И да бъдем Твои народ, и Ти да бъдеш наш Бог!“

НА СЛЕДВАЩИЯ ДЕН, 20 юни (7 юни, ст. ст.), се чествува Третото Лице на Светата Троица — Животворящият Свети Божий Дух. Триадицкият епископ Фотий отслужи Златоустова Литургия в храма „Света Троица“ край гр. Гоце Делчев. В съслужение на архиерея застанаха около св. престол и свещениците о. Йоан Мостовенков, о. Стефан Андонов и о. Владимир Дончев (енорийски свещеник). Гост на празника беше също о. Василий Зашев.

„Осенени от благодатта на Бог Дух Свети, светите апостоли наченали да благовестят за Христа на различни езици — каза владиката в словото си към събралите се православни християни от цяла Югозападна България.

— Всеки от тия, които слушали апостолите, чувал проповедта на своя език. Ала, забележете, въпреки това чудо, някои от слушащите не само че не повярвали, но се и присмели на апостолите с думите: *свс сладко вино са се напили* (Деян. 2:13). Ето къде се корени човешкото неверие: ушите слушат, ала човек не желае да чуе. Пияните мислят презвия за пиян, за безумците разумният изглежда безумен. Та и как венчаните за земята, опиянените от земята са могли да мислят по друг начин за лоде, изпълнени със Светия Божий Дух? Да, именно венчани за земята, опиянени от земята... Какво означава да се венчаем за земята? Това означава да се прилепим... към всичко земно, що ни носи доволство, приятни усещания, наслади. Та днешният човек не може да помисли за нещо извън туй. Ако му заговориш за небето, ако му заговориш за Христа Спасителя и Неговото благовестие, ако му заговориш за живот отвъд гроба, днешният човек снизходително ще се усмихне, а може и да те подиграе, тъй както преди две хиляди години някои от първите слушатели на първата апостолска проповед се подиграла на апостолите. Когато човек е опиянен, той не може да разсъждава трезво, правилно, не може да вижда нещата такива, каквито са, не може да ги разбира, не може да оценява правилно.“

„Защо човек желае да има повече пари? — запита епископ Фотий. — Само за да преживява ли? Това казва всеки... Ала опияненият от земята желае да притежава много повече, отколкото му е потребно, защото той не е духовно трезв и разумен и не може вярно да прецени, да види мярката... Ако имаме земни блага, слава Богу! Ако Господ обаче реши в един миг да ни ги отнеме, за да изпита вярата ни, ще можем ли и тогава да речем и с ум, и със сърце, и със съвест: „Слава Богу!“?

И тъй, венчаните за земята и опиянените от земята не могат да проумеят словото на истината, не могат да вместят в себе си нито огъня, нито топлината, нито светлината на Светия Божий Дух.

Апостолите огнено благовестели за Света Троица, бидейки сами преизпълнени с благодатта на Светия Божий Дух. И ето, едни радостно приемали тази вест, а други — не, отхвърляли я. Апостолите извършвали чудеса. Едни с радост ги приемали, а други със злоба, гняв и присмех ги отхвърляли. Така е било и така ще бъде на тази земя до свършека на

времената. Къде е обаче нашето място, къде сме ние? Ако влегнем сърцата си, ако се пристрастим и се заровим в земната пръст, ако се венчаем за земята и се опияним от земята, не ще можем да вместим в себе си словото на Живия Бог — каза в края на проповедта си епископ Фотий.

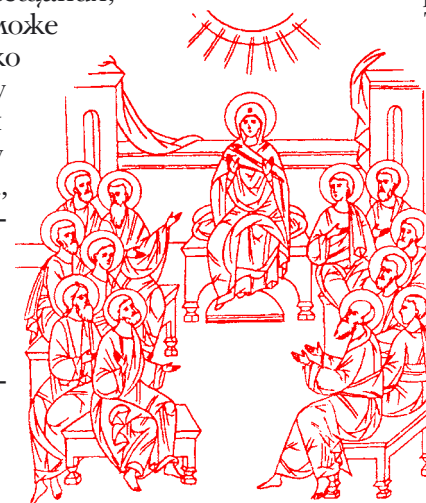
ВТОРАТА НЕДЕЛЯ след Петдесетница, посветена на всички български светци, е храмов празник на приземния параклис в катедралния храм „Успение Богородично“ в София. Всенощно бдение в навечерието на празника отслужи Триадицкият епископ Фотий в съслужение с йеромонах Теодосий и дяконите

Тодор Енчев и Николай Петров. Сутринта на 3 юли (20 юни, ст. ст.) о. Николай Иванов отслужи в параклиса и ранна света Литургия. Богослужението в големия храм бе отново възглавено от председателя на Българската Старостилна Православна Църква.

„Днешният празник на христолите лоде, сторили родната ни земя свещена, поражда в душите ни горест и надежда — каза в словото си владиката. — Как можем да не изпитаме горест, когато

усещаме, че сърцата на повечето от нас са вкоравени, ожесточени, безчувствени към сърдечния трепет на нашите предци, възлюбил Христа и станали жилище на Светия Дух? Какво освен горест и болка можем да усетим, като виждаме духовното безпамятство, безразличието на повечето от нас към наследството на българската святост? Какво освен горест и болка могат да породят в душите ни и опитите да се използва това наследие като градиво за криворазбрано национално съзнание? Нима е допустимо да се извличат от него политически изгоди, да стане то просто материал, с който да се гради един политически национализъм?

Православният християнин е родолюбец в най-възвишения, най-чистия, най-съкровения смисъл на това понятие — подчерта владиката. Но православният християнин не е и не може да бъде националист и шовинист в политическия смисъл на това слово. Политическите националисти използват всичко, което според тях им върши работа. Те ще посегнат и към наследството на българската святост, редом с него пък други ще развяват прабългарски конски опашки и ще се кланят

на Тангра, ще използват дори езически символи, все като градиво за това кривообразно национално съзнание. Не може православният християнин да живее едновременно върху две равнища, които нямат пресечна точка — върху духовно, православно, и независимо от него върху светско, политическо. Нашето отношение към всичко, що става в нас и около нас, би трябвало да бъде светоевангелско, светоотеческо, църковно, духовно. Когато родолюбието се превръща в политически национализъм, то постепенно загиба. Няма нищо по-гибелно за една идея, когато тя се откъсне от корените си и се превърне в креслив лозунг или жалка карикатура.

Ала днешният празник е и празник на надежда, защото българските светци са живи — каза накрая епископ Фотий. — Те са близко до нас — много по-близко, отколкото можем да си представим. И тяхната любов към нас е много по-могъща от нашата несвятост, безпаметство, хладина, безразличие, цинизъм, злоба. Наши родни Христови братя, ние ви забравихме — вие не ни забравяйте! Ние ви хулим с думи и дела, позорно се отрочаваме от вас — вие не се отрочайте от нас, а ни благословете и ни помогнете да намерим пътя към вашето наследство! Помогнете ни да се завърнем при вас — да се завърнем при Христа и да пребъдем с Него и с вас през всички дни на живота си, сега и всякога и във вечни векове!“

След Литургията бе отслужен и молебен с литийно шествие около храма, при който владика Фотий благославяше множеството с иконата на всички български светци.

СЪДЪРЖАНИЕ

Триадицкий епископ Фотий Живот в Христа	2
На какво ни учеше Матушка (продължение)	3
Архимандрит Юстин (Попович) Житията на светците	9
Йеросхимонах Серафим Карулски За молитвата и трезвението	16
По дирите на българските новомъченици (част V)	21
М. Радивоев История на една несъстояла се уния	27
Из живота на Българската Старостилна Православна Църква	31

НА 23 ЮНИ (10 юни, ст. ст.) предстоятелите на Българската Старостилна Православна Църква, Триадицкийят епископ Фотий положи основния камък на нов църковен градеж — храм в чест на Пресвета Богородица и нейната чудотворна икона „Радост на всички скърбящи“ във Велинград.

„Днес Господ ни удостои да осветим основите на храм в едно наистина свещено кътче на нашата българска земя, — каза в словото си владиката. — Вие, местните люде, много добре знаете, че тук през XVII век нашите деди глава са давали, ала вяра не са давали.“ Епископ Фотий сподели, че изпитва трепет пред най-драгоценното, което нашите предци са носели в себе си — любовта към Господа, твърдостта във вярата, благочестието, чистите нрави. „Защото в това се състои сърцето на един народ. Порази ли се това сърце, народът неизбежно — по-бързо или по-бавно — погива. Живеем, уви, във време, когато ние, наследниците на тия свети мъченици за Христа — уви, наследници само по плът — сме готови да продаваме едва ли не всичко: и вяра, и нравственост, само и само за да се ползуваме от благата земни. И ето, в това трудно време вие тук сте призвани да бъдете наследници в дух и истина на тия, които „глава даваха, ала вяра не даваха“.

Пред вас е първата ви задача като енория, като православни християни — обърна се към богомолците епископ Фотий — да издигнете този свят Божий дом в чест на Пречистата Божия Майка. Първото ви изпитание, което ще покаже до каква степен вие ще можете да обедините волите си, действията си в едно, та с Божия помощ тази свята цел да бъде осъществена. Но това е само видимата задача. Най-съществената задача е да съхраним и да можем да предадем на тия, които идат по-дир нас, това съкровище на сърцето, за което вече стана реч. Да съхраним вярата, живото предание на Църквата, да съхраним благочестието, чистотата на нравите, да съхраним жива любовта си към Бога и към ближния, смиренството и всички светоевангелски, християнски добродетели в цялото им благоухание... И когато тук започнат строителните работи, нека всеки според възможностите и силите си да помага с каквото може — не да се трусят само неколцина, а другите да идват, да установят докъде са стигнали работите, и

Литийното шествие около храма „Живоприемен източник“ в гр. Сандански на престолния празник. 6 май (23 април, ст. ст.) 2005 г.

Момент от храмовия празник на църквата „Св. вмчк Георги Победоносец“ в гр. Стамболийски. 6 май (23 април, ст. ст.) 2005 г.

да кажат: „Като свършите всичко, ще гоидем на освещаването“.

А и когато с Божия помощ делото потръгне, нека не забравяме, че външният храм при цялата негова святост и необходимост трябва да бъде отражение на това благолепие, което би следвало да изграждаме в сърцето — каза накрая владиката. — Каква полза, ако нашият храм бъде по-широк от храма на сърцето ни, ако тамяното благоухание в него бъде по-благоуханно от благоуханието на нашата молитва? Каква полза, ако имаме красиво богослужение, а в сърцата ни пълят грозни страсти, пороци, нечистота? И тъй, по молитвите на нашите предци, които са напоили този кът от свещената българска земя със своята кръв и които несъмнено предстоят пред Божия престол и се молят за нас, по техните свети молитви и със застъпничеството на нашата Владичица Богородица и Приснодева Мария да ви удостои Господ да издигнете този храм за Негова слава и да стане

той място, където вие и чедата ви със страх и трепет ще извършвате вашето спасение в Христа Иисуса нашия Господ, Който е благословен во веки!“

ПРАЗНИКЪТ на светите първовърховни апостоли Петър и Павел събра на 12 юли (29 юни, ст. ст.) усърдни богомолци във всички храмове на Българската Старостилна Православна Църква. Архиерейско богослужение в столичния храм „Успение Богородично“ извърши Триадицкийят епископ Фотий в съслужение със свещениците Доротеи Стоянов и Валентин Тодоров и с дяконите Тодор Енчев и Николай Петров. Много вярващи, преминали с прилежание Петровия пост, пристъпиха към светите Христови Тайни.

„Днес, възлюбени, Църквата възпява и слави гълма пребогати бедняци — каза в празничната си проповед владиката. — Те не са имали нищо в този свят. Оставили са всичко заради Христа

20 юни (7 юни, ст. ст.) 2005 г.

Моменти от престолния празник на храма „Света Троица“ в гр. Гоце Делчев.

23 юни (10 юни, ст. ст.) 2005 г. Велинград. Полагане основния камък на храма в чест на Пресвета Богородица и нейната чудотворна икона „Радост на всички скърбящи“.

Господа, ала са дарили несметно богатство на людето от всички времена. Дарили са им гуми за вечен живот, дарили са им бисери, пред които цялото земно богатство не е нищо друго, освен прах и пепел.

Какво е бил светът тогава, преди повече от две хилядолетия? Почти същото, какво то е и днес. Светът е бил и е тържище, на което всеки креци и хвали за продан своята стока. Лъжа, облепена с късчета от начупени на дребно истини. И тичат синовете човешки из тържището насам-натам, за да купят лъжа. Всеки се подиграва на това, що не притежава, а това, което има, предлага го на тържището. И продължават синовете човешки да тичат от желание към желание, от страст към страст, от лъжа към лъжа. Морно и безсмислено тичане. Безсмислено, защото дойде ли смъртния час, синовете човешки ще преминат във вечността с празни ръце и с разбито, разядено, помрачено сърце.

И синовете на небето също тичат морно, но не безсмислено — продължи владиката. — Те не чуват, те не виждат примамките

на тържището. Не чуват безумните гуми на викачите, защото гушите им са изпълнени с вечно живото слово на апостолската проповед. И когато дойде смъртния час, те ще могат да рекат за какво са тичали. И ще преминат във вечността с пълни ръце и умешено сърце.

Крясъкът на тържището става все по-неистов, предлаганата лъжа все по-нагла и едновременно с това все по-примамлива — завърши владика Фотий. — Блажени тия, които драговолно са обвързали гушите си с безчет лъчи на истината и нехаят за тържището! Блажени, чиито сърца са изпълнени с гуми за вечен живот! Блажени са тия, които в залеза на земните си дни ще могат да узрекат заедно с великия апостол Павел: *С добрия подвиг се подвизавах, пътя свърших, вярата опазих* (2 Тим. 4:7). С този нетленен венец от морно, но смислено тичане, от напрежение и трудове, да ни удостои Господ в залеза на нашите земни дни, по молитвите на светите славни, всехвални и първовърховни апостоли Петър и Павел и на всички Свои светци!“